

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปเป็นฐานความรู้ในการกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.1 ความหมาย

2.1.2 ความสำคัญ

2.1.3 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.5 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

2.2 ทฤษฎีการบริหาร

2.2.1 ทฤษฎีเต็มมิ่ง

2.2.2 ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.3 การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.2 การขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษา

2.3.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.5 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.6 แนวทางการบริหารจัดการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.7 แนวทางการดำเนินงานของการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.8 การออกแบบกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2.3.9 การวัดและประเมินผลกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist)

2.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist)

2.4.2. การออกแบบการสอนที่มีพื้นฐานจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

2.4.3 การนำทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ไปใช้ในการเรียน

การสอน

2.4.4 แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี

- 2.4.5 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้
- 2.4.6 วิธีการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์
- 2.4.7 หลักการสำคัญในการพัฒนาความคิด
- 2.5 แนวคิดสอนน้อยเรียนมาก (Teach Less, Learn More/ TLLM)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีนักวิชาการให้ความเป็นมาไว้หลายท่าน ดังนี้

Abd al-Rohman al-Nahlawy (1999, อ้างถึงใน ฮาซัน บือราเฮง, 2554: 130) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนได้มีการฝึกเสริมทักษะในการเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ และเพื่อเป็นการพัฒนาความถนัดความสามารถที่นักเรียนมีอยู่แล้ว และให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ จนผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางของจุดประสงค์ในหลักสูตร ซึ่งในที่นี้ต้องไม่ขัดกับหลักการศึกษา และจะต้องสอดคล้องกับความพร้อมของผู้เรียนด้วย

จุฑามาศ สุธาพจน์ (2558 : 8) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางด้านร่างกายและสังคม ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผู้เรียนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีครูเป็นผู้นำ ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้

ทิตินา แคมมณี (2542, อ้างถึงใน ทรงรัตน์ ภารสถิตย์, 2555 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาและมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย และมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ชลธิชา คำศิลา (2554 : 20) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้กิจกรรมและวิธีการอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน มีการใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง โดยครูมีการวางแผน และใช้หลักวิชาในการจัดการเรียนการสอนเป็นการสอนที่เน้นกระบวนการหาความรู้

โชติมา กลิ่นบุบผา (2554 : 31) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิบัติของตนเองโดยเอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ กิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำด้วยความรู้สึกที่ดีงาม อันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดีงาม เป็นการเรียนรู้ คิดอย่างมีระบบ และวิจารณ์ญาณการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม จุดมุ่งหมาย ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมทำ ยึดหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด โดยคำนึงถึงแตกต่างระหว่างบุคคล นำความรู้ที่ไปใช้ประโยชน์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แสงไทย ดวงปากดี (2553 : 31) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ คือการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำและอำนวยความสะดวก และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิบัติของตนเอง โดยเอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำด้วยความรู้สึกที่ดีงาม อันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดีงาม เป็นการเรียนรู้ คิดอย่างมีระบบ และวิจารณ์ญาณการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม จุดมุ่งหมาย ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมทำ ยึดหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นำความรู้ที่ไปใช้ประโยชน์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และต้องไม่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม

2.1.2 ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีนักวิชาการให้ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมที่ดีในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 57-58) ได้กล่าวไว้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการดังนี้

1. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน
2. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียน
11. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่
14. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
15. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551: 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

2.1.3 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551 : 25) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

Abd al-Rohman al-Nahlawy (1999: 190-192) ได้อธิบายถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในอิสลามไว้ว่า “หากเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบันกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสมัยท่านท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ จะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันในด้านเป้าหมายการศึกษาอิสลาม และด้านบุคลิกของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ซึ่งลักษณะพิเศษนี้เป็นหลักการที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาอิสลาม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ฮาซัน บือราเฮง, 2554: 131-132)

1. การจัดกิจกรรมจะต้องผ่อนคลายและยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เพื่อหวังความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ
2. จัดกิจกรรมต้องอยู่ในกรอบของศาสนา และหลักจริยธรรมอันดีงามของอิสลามและหลีกเลี่ยงการปะปนกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เพราะเป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม และหลีกเลี่ยงการใช้พฤติกรรม วาจาที่ไม่เหมาะสม
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องวางอยู่บนพื้นฐานของความจริง เพราะเป็นลักษณะพิเศษของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในอิสลาม
4. กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเป็นไปตามซารีอะฮ์ของอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อปฏิบัติเป็นอิบาดะฮ์ต่อพระองค์
5. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายทางการศึกษาอิสลาม มิใช่เพียงแต่ต้องการชัยชนะจากการประกวดหรือแข่งขันทางวิชาการ หรือความเป็นเลิศทางวิชาการเท่านั้นโดยไม่ได้คำนึงถึงความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่ผู้เรียน
6. การจัดกิจกรรมทุกครั้งครูผู้สอนไม่ใช่เพียงแค่เป็นครูที่ปรึกษาเท่านั้น แต่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ครูจะต้องมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนมีส่วนร่วมกับนักเรียนในทุก ๆ กิจกรรมโดยไม่ถือตัว

7. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการท้าทายความคิด ความสามารถของผู้เรียน และใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง ทั้งยังเหมาะสมกับวัย เพศ และความสามารถของผู้เรียน

8. ผู้จัดกิจกรรมจะต้องมีจิตสำนึกของความเป็นครูที่ดี และกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ

9. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดประเมินผลทุกครั้ง

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 58) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลักการที่ควรคำนึงถึง ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้
3. จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม
7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด
9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
10. จัดกิจกรรมโดยเน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุข
11. จัดกิจกรรมแล้วต้องสามารถประเมินผลได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, อ้างถึงใน สมพงษ์ ม่วงกล้า, 2554 : 63) กล่าวว่าหลักการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน
3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง
4. การเรียนกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ
5. การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ทิตินา แคมมณี (2542, อ้างถึงใน ชลธิชา คำศิลา, 2554 : 20) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย (Physical participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

1.2 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual participation) เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ครูจะต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (Social participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

1.4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริง จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

2. หลักการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) หมายถึงการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ชัดเจนขึ้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิดได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล ประสบการณ์ด้วยตนเอง

2.2 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิดวิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูลและประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ

2.3 ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. หลักการเรียนรู้ (Learning process) เนื่องจากเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หมด ผู้เรียนจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจ หากเขามีทักษะ กระบวนการต่าง ๆ แนวคิดเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับเนื้อหาความรู้หรือผลผลิตจึงเกิดขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีทักษะ สติปัญญาหรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น

3.1 ทักษะการแสวงหาความรู้และการศึกษด้วยตนเอง เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการจดบันทึก ทักษะการประมวลความรู้ ทักษะการเขียน ทักษะการสรุป ฯลฯ

3.2 ทักษะการศึกษด้วยตนเอง

3.3 ทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่างๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การลงข้อสรุป การสรุป การอ้างอิง ฯลฯ

3.4 ทักษะการจัดการ

3.5 ทักษะการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีม

4. หลักการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งเปรียบเสมือน แหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ถ้าผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเข้ามา มาก การเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการได้ปฏิสัมพันธ์กับครู เพียงแหล่งเดียว แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัวที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมีหลายแหล่ง เช่น

4.1 บุคคลแวดล้อม เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน บุคลากรใน โรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

4.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า เป็นต้น

4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง สวนสาธารณะ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ

4.4 สิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ วัสดุทัศนวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุ โทรทัศน์ เกม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. หลักการให้ผู้เรียนฝึกฝนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

ธนศ เจริญทรัพย์ (การจัดการเรียนรู้โดยครูมืออาชีพ, ออนไลน์, 2557) ได้กล่าวว่าการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงประเด็นดังนี้

1. ควรศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถ่องแท้
2. ควรวางแผนการเรียนรู้ว่ามีระบบและลำดับขั้นอย่างชัดเจน
3. ควรเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. ควรใช้หลักจิตวิทยาแรงจูงใจให้ถูกวิธีและมีประสิทธิภาพสูงสุด
5. ควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และสนุกสนาน
6. ควรมีการประเมินการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลักการ คือ จัดกิจกรรมให้ สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และความสามารถและความสนใจของ ผู้เรียน มีสื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้และเทคนิควิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ผู้เรียนได้มี

ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยความสุข จะต้องผ่อนคลายและยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร สามารถวัดผลและประเมินผลได้และเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งกิจกรรมต้องอยู่ในกรอบของศาสนา และหลักจริยธรรมอันดีงามของอิสลาม

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

จุฑามาศ สุธาพจน์ (2558 : 15) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างทุกชนิดในโรงเรียนที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดี รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ หลักการเบื้องต้นของการบริหารคือให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมส่งเสริมให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ สามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย

กัณฑ์พัฒน์ มณฑา (2554 : 17) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน รวมถึงการบริหารสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

พิทักษ์ อักษรศิลป์ (2554 : 15) กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง เป็นหัวใจสำคัญในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดี และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดี และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ หลักการเบื้องต้นของการบริหารคือให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไป

ตามกรอบหลักสูตรและให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายทางการศึกษาอิสลาม คำนึงถึงความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่ผู้เรียน

2.1.5 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่ามีนักวิชาการได้กล่าวถึง การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ไว้ดังนี้

จุฑามาศ สุธาพจน์ (2558 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นแนวคิดทางการบริหารและการจัดการศึกษา ที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปภายใต้กฎหมายที่กำหนด เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการปฏิรูปการศึกษากับการกระจายอำนาจทางการศึกษาโดยให้บุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา รวมทั้งตรวจสอบงาน ในการดำเนินงานที่เน้นผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดหลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล

ชมพูษุ สุภาพล (2557 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจโดยตรง โดยมีองค์คณะบุคคลร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป

ระพิน ชูทอง (2554 : 11) กล่าวไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนี้ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการ ปฏิรูปการศึกษากับการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่ เกิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการศึกษา รัฐได้เห็นความสำเร็จของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมซึ่งความสำเร็จนั้นเกิดจากการยกระดับคุณภาพในการบริหาร จึงเกิดความเชื่อว่าถ้ามีการยกระดับคุณภาพการศึกษาก็จะเป็นสิ่งนำไปสู่ความสำเร็จเช่นกัน จึงได้ร่วมศึกษาและผลักดันให้เกิดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องให้มีการปฏิรูปโครงสร้างของระบบ และรูปแบบการบริหารของโรงเรียน และทำให้เกิดความเชื่อว่า ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกระแสการปฏิรูปการศึกษาเป็นการปรับปรุงการทำงาน บางประการของโรงเรียนก่อให้เกิดแนวคิดทางการบริหารโรงเรียนขึ้นหลายแนวทาง เป็นการเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้มีบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียน เช่น การบริหารงบประมาณด้วยตนเอง การสร้างหลักสูตรของโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการ ยึดโรงเรียนเป็นฐานในการคิดและบริหารจัดการ โดยมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปสู่โรงเรียนโดยตรง ให้โรงเรียนดูแลรับผิดชอบ ตัดสินใจบริหารงาน

และดำเนินการได้ด้วยโรงเรียนเอง ที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ภายใต้กฎหมายที่กำหนด

2.2 ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารการศึกษา พบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีเดมมิ่ง

1) ความหมาย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวงล้อเดมมิ่ง พบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวถึง ทฤษฎีวงล้อเดมมิ่ง ไว้ดังนี้

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDAC) ตามแนวคิดของเดมมิ่ง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของเดมมิ่งและนักการศึกษาทั้งที่ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ ดังนี้

วรภัทร์ ภูเจริญ (2541 : 27) วัฏจักรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) หมายถึงระบบการบริหารงานที่มีคุณภาพเป็นที่รู้จักแพร่หลายระบบหนึ่ง ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมิน (Check) การนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Act) การใช้วัฏจักรคุณภาพของเดมมิ่งต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรหมุนเวียนไปไม่มีหยุดหย่อน ซึ่งแนวคิดวัฏจักรคุณภาพนี้ วอลท์เตอร์ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และเอ็ดวาร์ดเดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ.1950 จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทำให้นิยมเรียกววัฏจักรนี้ในอีกชื่อหนึ่งว่า “วัฏจักรเดมมิ่ง” (Deming Cycle) นอกจากนี้เนโรอะคิ คะโน ยังได้กล่าวถึงวัฏจักรคุณภาพของเดมมิ่งว่า “PDCA ก็คือ วัฏจักรการบริหาร”

อุทัย บุญประเสริฐ (2545 : 76) วัฏจักรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) คือ วงจรที่พัฒนามาจากวงจรที่คิดค้นโดย วอลทเตอร์ชิวฮาร์ท ผู้บุกเบิกการใช้สถิติสำหรับวงการอุตสาหกรรม และต่อมาวงจรนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น เมื่อ เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพที่เผยแพร่ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเอง วงจรนี้จึงเป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า “วงจรเดมมิ่ง” ต่อมาพบว่าแนวคิดการใช้วงจร PDCA นั้นสามารถนำมาใช้ได้กับทุกกิจกรรม จึงทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั่วโลก PDCA เป็นอักษรนำของศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ คือ

P (Plan) คือ การวางแผน

D (Do) คือ การปฏิบัติตามแผน

C (Check) คือ การตรวจสอบประเมินและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์

A (Act) คือ ปรับปรุงดำเนินการให้เหมาะสมตามผลการประเมิน

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพตามวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ซึ่งมีขั้นตอนการบริหาร 4 ตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan: P) หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายและวิธีการที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย 2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do: D) หมายถึง การศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อลงมือปฏิบัติและรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ 3) ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน และ 4) ขั้นตอนการปรับปรุง (Action: A) หมายถึง การทบทวนแผนงานเพื่อปรับปรุงระบบและวิธีการดำเนินการให้เหมาะสมซึ่งส่งผลให้การบริหารงานมีการจัดระบบการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2.2.2 ทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม

1) ความหมาย

ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมไว้ มีดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ใช้วิธีการแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่าง ๆ เช่น การให้มีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจน การให้โอกาสและอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจ ทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมายไว้ให้กว้าง

สมเดช สีแสง (2547) ได้สรุปความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ ภายในขอบเขตหน้าที่ของตน ถือว่าเป็นการบริหารที่ดีและเหมาะสม ที่สุดกับคุณสมบัติของมนุษย์ในปัจจุบัน การบริหารแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นหลักการสำคัญของการบริหารแบบใหม่ที่เรียกว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Control หรือ TQC)

สมยศ นาวิการ (2545) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ การบริหารแบบมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการ

แก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ประการสุดท้ายการบริหารแบบมีส่วนร่วมต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์การ

นายสุรินทร์ มั่นประสงค์ (2559) การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการในการบริหารโดยให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้มีส่วนร่วมทั้งในด้านการวางแผนเกี่ยวกับนโยบายและทิศทางในการจัดการศึกษาด้านการดำเนินการโดยให้การสนับสนุนทั้งกำลังความคิด กำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ พร้อมทั้งร่วมกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน

โศภิตา คล้ายหนองสรวง (2558) กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่อการบริหารหน่วยงาน อยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ จัดให้มีการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และให้ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือกันในการพัฒนาปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ

จากความหมายที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือ กระบวนการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งทางด้าน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบในการวางแผนการจัดการศึกษาตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา

2) ประโยชน์การบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ช่วยสร้างความสามัคคีรวมพลังของบุคคลในองค์กร
2. ช่วยให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรทั้งหมด
3. ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น ลดความเฉื่อยชาในการปฏิบัติงาน และการย้ายงาน
4. ช่วยลดความขัดแย้งและการต่อต้านจากพนักงานระดับต่ำ
5. ช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงาน และให้สุขภาพจิตของคนในองค์กรดีขึ้น
6. ช่วยเพิ่มผลผลิตในองค์กร
7. สร้างสรรค์หลักการประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในองค์กร

8. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและทะนุถนอม
9. ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกว่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งในองค์กร
10. เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ในการควบคุมงานให้ลดน้อยลง และทำให้ผลของงานดีขึ้น

สมเดช สีแสง (2547) ได้สรุปถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานรวมกลุ่มกัน ใช้ความรู้ความสามารถ สติปัญญา และประสบการณ์ของแต่ละคน ร่วมกันปรับปรุงงานในหน่วยงานของตนมีข้อดี คือ

1. ผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุด และสามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุด คือ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุดจะแก้ปัญหาได้ถูกต้องที่สุด
2. บุคลากรได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม และมีส่วนร่วมในการบริหาร
3. ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่าคุณค่ามีความภาคภูมิใจและทำงานเต็มความสามารถ

3) กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึง กระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Formaroff, 1980 อ้างถึงใน ภิริติ ลี้ภากรณ์ , 2554: 22) เสนอว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

กองนโยบายและแผนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนดำเนินการ
2. การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. การสร้างกิจกรรม
5. การต่อรองเพื่อดำเนินกิจกรรม
6. การร่วมกันดำเนินการ
7. การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ
8. การร่วมกันรับผลการดำเนินการ

อकिन รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

จากที่กล่าวมา ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า เป็นวิธีการบริหารที่ช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานในหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดความผูกพันและความรับผิดชอบต่อองค์กรมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญพร้อมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานและองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม และสิ่งสำคัญจะต้องทราบถึงประโยชน์ ข้อจำกัดและอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรกระบวนการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดปัญหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา
2. วางแผนในการแก้ปัญหา โดยการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงาน
3. ดำเนินงานตามแผน
4. การประเมินผลการดำเนินงาน

2.3 การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” พบว่ามีนักวิชาการได้กล่าวถึง นโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไว้ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้กล่าวถึงกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ว่าเป็นกรอบวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาเพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมเข้าสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของไทย สอดคล้องกับของหลายประเทศที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาของโลก ที่เห็นพ้องกันกับแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 เรื่องของจิตสำนึกต่อโลก ความรู้พื้นฐานการประกอบสัมมาอาชีพ ความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อันได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิตที่ใช้ได้จริง (กับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รัฐ และประเทศชาติ) โลกกำลังเปลี่ยนแปลง คนที่มีความรู้และทักษะในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้เท่านั้นที่จะประสบ

ความสำเร็จ ทักษะที่จำเป็นแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

จากนโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุนแนวทางการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม นโยบายหนึ่ง คือ การปรับลดเวลาเรียนของเด็กให้น้อยลง เป็นการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาปรับลดชั่วโมงเรียนของบางวิชาให้น้อยลง แต่ต้องไม่กระทบเนื้อหาหลักที่เด็ก ๆ ควรเรียนรู้ ครูต้องใช้ความสามารถในการอธิบายและบูรณาการให้ครบถ้วนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และกำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนอย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ความมีน้ำใจต่อกัน การทำงานเป็นทีม กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเอง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558)

ในปัจจุบันนี้ การเรียนรู้ของเด็กนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากมีแหล่งเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี เช่น Internet Computer Tablet หรือ Smart Phone และอื่น ๆ อีกมากมายที่นักเรียนสามารถใช้ในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะในห้องเรียนตามเวลาที่ครูกำหนด นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกแห่ง ทุกเวลาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามความพร้อมความสามารถของนักเรียน ครูผู้สอนต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ และนักเรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเอง จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Base Learning) เรียนรู้จากกิจกรรมการปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรง ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และสืบค้นข้อมูล นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ครูจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา ชี้แนะ ช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ และนักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้เป็นทีมหรือจากกลุ่มเพื่อนมากขึ้น ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2558 : 3) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ลักษณะนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุขภายใต้แนวคิด ดังนี้

1. กิจกรรมเป็นทางเลือก สนองตอบความสนใจความถนัดของผู้เรียนอย่างหลากหลาย
2. เรียนรู้หลักการ สร้างความรู้ผ่านกระบวนการและกิจกรรม (Process and Content)
3. ลงมือปฏิบัติและสร้างความรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น อิสระ และปลอดภัย
4. ปรับบทบาทครูจากการเป็นผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะ (Coach & Mentor)
5. ครูผู้สอนควรใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นการประเมินตามสภาพจริง วิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของนักเรียน มากกว่าการประเมินนักเรียนจากการสอบเท่านั้น

2.3.2 การขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2558) ได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วยสำนัก/สถาบันต่างๆในสังกัดเป็นคณะกรรมการ และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการ บทบาทของแต่ละหน่วยงานและขั้นตอนการดำเนินงาน มีดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ

1. ประกาศนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการตามนโยบาย
2. ส่งเสริม สนับสนุนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยให้แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน
3. กำกับ ติดตาม และรายงานผลการขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่องต่อคณะรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้
2. กำหนดหน่วยงานภายในสังกัดรับผิดชอบในด้านการสนับสนุน นิเทศ กำกับ ติดตาม และรายงานผล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้แก่

2.1 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบายโดยจัดทำคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียนตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ชุดเอกสารกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ประกอบการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาและระดับชั้นเรียน จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงานการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่ประสบผลสำเร็จ

2.2 ศูนย์พัฒนาการนิเทศและเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดอบรมทีม Core Smart Trainer และ Smart Trainer จัดทำระบบรายงานออนไลน์ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ให้กับทีม Smart Trainer พร้อมทั้งคู่มือการนิเทศ ติดตามและรายงานผลการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ และจัดทำเอกสารแนวทางการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา 4H

2.3 สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา จัดทำคู่มือการใช้คลังเมนูกิจกรรม สนับสนุนลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ขององค์กรและหน่วยงานภายนอก และทำการวิจัย เรื่อง การศึกษา

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 สำนักทดสอบทางการศึกษา จัดทำเครื่องมือประเมินผลการพัฒนาผู้เรียน และสรุปรายงานผลการขับเคลื่อนนโยบาย

2.5 สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการนำนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปปฏิบัติในทุกเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในโครงการ

2.6 สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน จัดทำเว็บไซต์กลางในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.7 สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เผยแพร่การอบรมผ่านระบบ TEPE ออนไลน์

2.8 สำนักอำนวยการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมของโครงการผ่านสื่อต่างๆ

2.9 สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดูแลด้านงบประมาณของโครงการ

2.10 สำนักบริหารงานการศึกษาภาคบังคับ ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในสังกัด จัดฐานกิจกรรมการเรียนรู้ 4H

2.11 สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในสังกัดจัดฐานกิจกรรมการเรียนรู้ 4H

2.12 สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาจัดฐานกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health)

2.13 สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติกร สนับสนุนข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาในโครงการ

2.14 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ผ่านระบบ DLTV และ DLIT

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1. วางแผนกำหนดแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในระดับเขตพื้นที่ จัดทำมาตรการในการส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนนโยบาย (Core Smart Trainer)

2. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้แก่

2.1 คณะทำงาน ติดตาม ตรวจสอบและนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา มีผู้อำนวยการกลุ่ม ประธานเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายในระดับเขตพื้นที่

2.2 กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีหน้าที่นิเทศ ติดตามให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2.3 กลุ่มอำนวยการมีหน้าที่ประสานความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.4 กลุ่มนโยบายและแผน มีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2.5 กลุ่มส่งเสริมการศึกษา มีหน้าที่ประสานความร่วมมือ สนับสนุนแหล่งเรียนรู้

2.6 กลุ่มบริหารงานบุคคลมีหน้าที่พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการจัดกิจกรรม

3. สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการเข้ามาให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการ

4. ประชุมชี้แจง สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในแนวปฏิบัติให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. นิเทศ ติดตามให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในการดำเนินงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

6. ส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

7. รายงานผลการปฏิบัติการขับเคลื่อนนโยบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้าอุปสรรคและความสำเร็จ

8. เผยแพร่ผลการดำเนินงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย

สถานศึกษา

1. ศึกษาวิเคราะห์นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2. แต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงานให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4. กำหนดภาพความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

5. วิเคราะห์และปรับโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ และบริบทของสถานศึกษา

6. จัดทำสารสนเทศตามความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

7. จัดเตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

8. สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการเข้ามาให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

9. ออกแบบกระบวนการนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงาน

10. ออกแบบกระบวนการสะท้อนผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างต่อเนื่อง

11. เผยแพร่ผลการดำเนินงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย

2.3.3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษา

สถานศึกษา คือ หน่วยงานระดับปฏิบัติตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ บุคลากรในสถานศึกษา มีบทบาท และหน้าที่ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 3)

ผู้บริหาร

1. เป็นผู้นำการขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ระดับโรงเรียนสร้างความตระหนักความเข้าใจ อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในการดำเนินงานการจัดกิจกรรม
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนานวัตกรรมการจัดกิจกรรม เพิ่มเวลารู้
3. ประสานและแสวงหาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาภูมิปัญญาต่าง ๆ และร่วมมือจากชุมชน
4. นิเทศ กำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้
5. จัดประชุมเสวนา ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) และนำผลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

ครูผู้สอน

1. วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการ จำแนกเป็นระดับชั้นเรียนและรายบุคคล
2. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาในรายวิชาที่รับผิดชอบและออกแบบกิจกรรมเพิ่มเวลารู้
3. จัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจผู้เรียน จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
4. ประเมินและสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้
5. ประชุม เสวนา ทบทวนหลังการปฏิบัติ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำผลมาพัฒนาการจัดกิจกรรม

ผู้เรียน

1. สสำรวจความสนใจ ความต้องการและศักยภาพของตนเองเพื่อวางแผนการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
2. เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ตามตารางเรียน และวิธีการเรียนรู้ที่กำหนดอย่างกระตือรือร้น และสนองตอบต่อกิจกรรมเต็มตามศักยภาพและขีดความสามารถของตนเอง
3. ร่วมนำเสนอผลการเรียนรู้ของตนเองอย่างภาคภูมิใจ

ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้
2. ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้
3. ประเมินความก้าวหน้าและให้ข้อมูลย้อนกลับในการดำเนินกิจกรรมเพิ่มเวลารู้
4. ร่วมชื่นชมผลงานของผู้เรียนและสถานศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย“ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”ข้างต้นสรุปได้ว่า เป็นการปฏิรูปการศึกษา ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนถึงระบบวัดประเมินผล ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะการลดการเรียนวิชาที่ไม่มีความจำเป็น และซ้ำซ้อนกัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกแห่ง ทุกเวลาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามความพร้อม ความสามารถของนักเรียน ครูผู้สอนต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ และนักเรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเอง จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยการขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้นมีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน ในการดำเนินการต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน

2.3.4 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย“ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ได้จัดทำคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ไว้ดังนี้

หลักการของการจัดการกิจกรรม “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะชีวิต ทักษะการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม สร้างเสริมคุณลักษณะ ค่านิยมที่ดีงามและความมีน้ำใจต่อกัน

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมหลักองค์ 4 แห่งการศึกษา ได้แก่

2.1 ด้านพุทธิศึกษา คือ ความรอบรู้วิชาการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตการศึกษา และการเรียนรู้

2.2 ด้านจริยศึกษา คือ การมีศีลธรรม จรรยาที่ดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

2.3 ด้านหัตถศึกษา คือ ความรู้และทักษะในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องานและเห็นคุณค่าของการทำงาน

2.4 ด้านพลศึกษา คือ การมีสุขภาพแข็งแรง การกินอาหารที่ถูกต้อง และการออกกำลังกายให้เหมาะสม รวมทั้งความสะอาดและสุขาภิบาลด้วย

3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองตอบความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงมีประสบการณ์ตรง สร้างความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนใช้ชุมชน ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศรอบตัวเป็นแหล่งเรียนรู้
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา และสร้างสรรค์นวัตกรรม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เป็นการเรียนรู้ในระหว่างการทำงาน ที่ทุกคนในทีมเน้นความเป็นระบบ มีวิจรณ์ญาณร่วมกันตลอดเวลาที่กำลังทำอะไร จะทำให้ดีขึ้นอย่างไร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
9. จัดกิจกรรมเรียนรู้ควบคู่ไปกับการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการประเมินสภาพจริงที่หลากหลายที่ให้ความสำคัญกับการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment)

2.3.5 บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

ครูผู้สอน ต้องลดบทบาทจากเดิมที่คอยสอนเนื้อหาสาระ ใช้เวลาในชั้นเรียนมาก สั่งการให้นักเรียนได้ทำตามที่ครูกำหนดมาเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวก ลดเวลาเรียนเนื้อหาในชั้นเรียนให้น้อยลง และส่งเสริม กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มเพื่อนมากขึ้น เพิ่มเวลารู้จากสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่ครูจัดให้ทั้งในและนอกห้องเรียนตามความถนัดความสนใจและความต้องการของนักเรียน ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 3)

1. ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ
2. ครูผู้สอนต้องตระหนักว่าในการจัดการศึกษาแก่นักเรียนนั้น ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และมีกำลังในการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นแต่เพียงเนื้อหาความรู้ที่จะสอนเท่านั้น

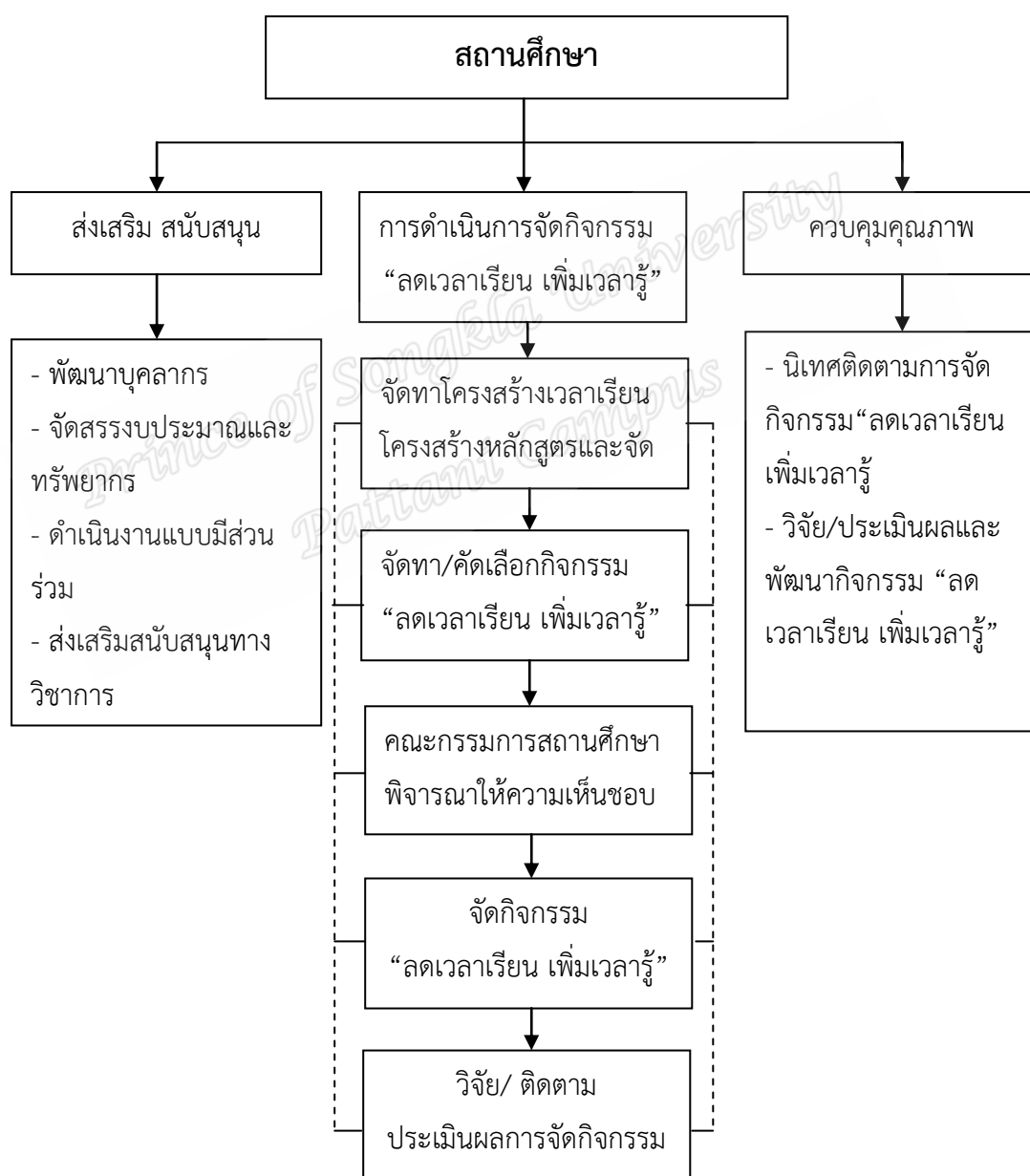
3. ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ คอยสร้างบรรยากาศและจัดสถานการณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มากกว่าการเรียนรู้จากคำบอกของผู้สอน
4. ครูต้องพยายามจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู และครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน
5. ครูมีบทบาทในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ครูออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว
7. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์และแนวคิดที่สำคัญมากกว่าการท่องจำได้
8. ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่ามีทัศนคติที่ดีที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มากกว่าที่จะนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้น
9. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเข้าใจการเชื่อมโยงกันของเนื้อหา มากกว่าที่จะสอนเนื้อหาแยกกันเป็นเรื่องๆ
10. ครูผู้สอนควรเน้นที่กระบวนการของการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการเน้นไปที่ผลการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว
11. ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยการใช้คำถามกระตุ้นมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น
12. ครูเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
13. ครูจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
14. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
15. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มพร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน
16. ครูใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้
17. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มากกว่าการที่นักเรียนเรียนรู้จากการทำแบบฝึกหัดและท่องจำ

18. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ทั้งในด้านความเหมาะสมกับนักเรียนมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบเดียวกันกับนักเรียนทั้งหมดทุกคน

19. ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นการประเมินตามสภาพจริง ในการวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของนักเรียนมากกว่าการประเมินนักเรียนจากการสอบเท่านั้น

2.3.6 แนวทางการบริหารจัดการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

1) แนวทางการบริหารจัดการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 7)

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการบริหารจัดการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

แนวทางการกำหนดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สถานศึกษาพิจารณาเลือกแนวทางการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษา ดังนี้

แนวทางที่ 1	แนวทางที่ 2	แนวทางที่ 3
โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายให้นักเรียนเลือกตามความถนัด ความสนใจรายบุคคล/รายกลุ่ม	โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรายบุคคล/รายกลุ่มเสนอกิจกรรม ครูเป็นที่ปรึกษาพิจารณาดูแล ช่วยเหลือ	โรงเรียนที่จัดการศึกษาหลายระดับใช้แนวทางที่ 1 ร่วมกับแนวทางที่ 2 ที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทของโรงเรียน ชุมชน

การบริหารจัดการเวลาเรียนและการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มีแนวทางดังต่อไปนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 8)

1. ส่งเสริม สนับสนุน สร้างความเข้าใจในการนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ปรับโครงสร้างเวลาเรียนของสถานศึกษาและจัดทำตารางเรียนให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” แต่ละช่วงชั้น
3. เลือกกำหนดกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียนอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับช่วงวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน
4. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน
5. ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ สื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
6. กำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
7. ใช้การนิเทศภายใน การเสวนาสะท้อนผลหลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) เป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการและกิจกรรม และเป็นเครื่องมือการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง
8. ศึกษา วิจัยและพัฒนา “กระบวนการบริหารจัดการเวลาเรียน” อย่างเป็นระบบ

2.3.7 แนวทางการดำเนินงานของการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน ซึ่งระบุการจัดเวลาเรียนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นกรอบทิศทางการพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษา ส่วนรายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาสามารถจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และบริบทของสถานศึกษาโดยการกำหนดเวลาเรียนในแต่ละระดับการศึกษา ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558)

1) หลักสูตร การปรับโครงสร้างเวลาเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ระดับประถมศึกษา เดิมกำหนดเวลาเรียนไว้ไม่น้อยกว่า 1,000 ชั่วโมงต่อปี แต่ในความเป็นจริงใช้เวลาเรียน 1,200-1,400 ชั่วโมงต่อปี จึงจะปรับโครงสร้างเวลาเรียนในห้องเรียนใหม่ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมงต่อปี หรือ 22 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้เรียนในชั่วโมงที่เหลือ 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งสรุปข้อมูลได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างเวลาเรียนระดับประถมศึกษา

โครงสร้างปัจจุบัน (ไม่น้อยกว่า 1,000 ชม./ปี)		โครงสร้างใหม่ (ไม่เกินกว่า 1,000 ชม./ปี)	
1. 8 กลุ่มสาระ	840 ชม.	1. 8 กลุ่มสาระ	840 ชม.
2. เพิ่มเติม	40 ชม.	2. เพิ่มเติม	40 ชม.
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (3 ชม./สัปดาห์)	120 ชม.		
รวม	1,000 ชม.	รวม	880 ชม.
หมายเหตุ : 1. เรียนจริง 1,200-1,400 ชม./ปี หรือ 30-35 ชม./สัปดาห์		หมายเหตุ : 1. เรียนในห้องเรียน 22 ชม./สัปดาห์ 2. กิจกรรมพัฒนาทักษะ/ผู้เรียน ใน ชม. ที่เหลือ 8-13 ชม./สัปดาห์	

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน ให้สถานศึกษาสามารถจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และบริบทของสถานศึกษาโดยการกำหนดเวลาเรียนในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม มีเวลาเรียนรวม 880 ชั่วโมงต่อปี (22 หน่วยกิต) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 120 ชั่วโมงต่อปี และรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นปีละไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมงต่อปี รวมไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมงต่อปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย : กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม มีเวลาเรียนรวม 3 ปี จำนวน 1,640 ชั่วโมง (41 หน่วยกิต) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 360 ชั่วโมง และรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น ปีละไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง (40 หน่วยกิต) รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

กรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงกรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 13)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ / กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			ระดับ มัธยมศึกษา ตอนปลาย
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม. 4-6
กลุ่มสาระการเรียนรู้										
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120	120	120	240
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120	120	120	240
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120	120	120	240
สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	120	120	120	120	120	120	160	160	160	320
- ประวัติศาสตร์	40	40	40	40	40	40	40	40	40	80
- ศาสนา ศิลปกรรม	80	80	80	80	80	80	120	120	120	240
- หน้าที่พลเมือง							(3 นก.)	(3 นก.)	(3 นก.)	(6 นก.)
- เศรษฐศาสตร์ - ภูมิศาสตร์										
สุขศึกษา	80	80	80	80	80	80	80	80	80	120
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80	80	80	120
การงานอาชีพฯ	40	40	40	80	80	80	80	80	80	120
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120	120	120	240
รวมเวลาเรียน(พื้นฐาน)	840	840	840	840	840	840	880	880	880	1,640
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
รายวิชา/กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม ตามความพร้อม	ปีละไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมง						ปีละไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่น้อยกว่า 1,000 ชั่วโมง / ปี						ไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง / ปี			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชม.

2) การปรับโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการเวลาเรียนของสถานศึกษาในโครงการ “ลดเวลา เพิ่มเวลา” ที่สอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์อย่างเข้มข้น กิจกรรมเพิ่มเวลาต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตร และเวลาเรียน อยู่ภายใต้กรอบของโครงสร้างเวลาเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนมีคุณภาพสอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมประเทศชาติ เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้ เช่น การบรรยาย การสาธิต การศึกษาใบความรู้ เป็นเพิ่มบทบาทของครูผู้สอนให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งสถานศึกษามีแนวทางในการปรับโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 9)

ระดับประถมศึกษา

สถานศึกษาปรับเวลาเรียนวิชาพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดได้ตามความเหมาะสม และสอดคล้องตามแนวปฏิบัติที่กระทรวงศึกษากำหนด ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียน โดยรายวิชาพื้นฐาน เท่ากับ 840 ชั่วโมง/ปี และรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น เท่ากับ 40 ชั่วโมง/ปี รวม 880 ชั่วโมง/ปี (22 ชั่วโมง/สัปดาห์) และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เวลาของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 120 ชั่วโมง/ปี (3 ชั่วโมง/สัปดาห์) ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยเวลาเรียนรวมทั้งหมด ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สถานศึกษากำหนดจำนวนหน่วยกิตที่เรียนของแต่ละรายวิชาต่อภาคเรียนตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามโครงสร้างเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด โดยรายวิชาพื้นฐาน เท่ากับ 880 ชั่วโมง/ปี และรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น เท่ากับ 200 ชั่วโมง/ปี รวมทั้งสิ้น 1,080 ชั่วโมง/ปี (27 ชั่วโมง/สัปดาห์) และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เวลาของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 120 ชั่วโมง/ปี (3 ชั่วโมง/สัปดาห์) ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เวลาเรียนรวมทั้งหมดไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี แนวทางการปรับโครงสร้างเวลาเรียนตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลา” ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงแนวทางการปรับโครงสร้างเวลาเรียน ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ รายวิชา / กิจกรรม	เวลาเรียนต่อปี ชั้น ป.1-3		เวลาเรียนต่อปี ชั้น ป.4-6		เวลาเรียนต่อปีชั้น ม.1-3	
	เดิม	ใหม่	เดิม	ใหม่	เดิม	ใหม่
กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	200	200				
คณิตศาสตร์	200	200				
วิทยาศาสตร์	80	80				
ภาษาต่างประเทศ(อังกฤษ)	40	200				
สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	40	160				
- ประวัติศาสตร์	80					
- ภูมิศาสตร์						
- ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม						
- หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม						
- เศรษฐศาสตร์						
สุขศึกษาและพลศึกษา	80					
ศิลปะ	80					
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	40					
รวมเวลาเรียนพื้นฐาน	840	840				
รายวิชาเพิ่มเติม	40	40				
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120				
- กิจกรรมแนะแนว						
- กิจกรรมนักเรียน						
- ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ นักศึกษาวิชา ทหาร						
- ชุมนุม ชมรม						
- กิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์						
รวมเวลาเรียนทั้งหมดตามที่ หลักสูตรกำหนด	ไม่น้อยกว่า 1,000 ช.ม./ปี	ไม่เกิน 1,000 ช.ม./ปี	ไม่น้อยกว่า 1,000 ช.ม./ปี	ไม่เกิน 1,000 ช.ม./ปี	ไม่น้อยกว่า 1,200 ช.ม./ปี	ไม่เกิน 1,200 ช.ม./ปี

3) เงื่อนไขการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้

การปรับโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกรอบนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีเงื่อนไขในการจัดดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 11)

1. การจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดให้ต้องจัดแบบเข้มข้น

2. การจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ กำหนดให้เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด โดยพิจารณาตัวชี้วัดที่พัฒนาทักษะกระบวนการ มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมผ่านการพัฒนา 4H แบ่งกิจกรรมเป็น 2 กลุ่ม คือ กิจกรรมที่กำหนดให้เรียน และกิจกรรมที่เลือกเรียน

3. สถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้เป็นชั่วโมงเฉพาะในช่วงเวลาพักก่อนกลับบ้าน หรือเวลาอื่นตามบริบทและความเหมาะสมของสถานศึกษา โดยใช้เวลาเรียนของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นรายวิชาเพิ่มเติม ให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการลงสู่กิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่แล้ว โดยไม่เพิ่มชั่วโมงในตารางเรียน ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการในรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมกีฬา กิจกรรมตามประเพณี กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด เพื่อปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติและกลายเป็นพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน

5. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 สถานศึกษามีแนวทางในการบริหารจัดการเวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

5.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

5.1.1 การจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาอาจจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่นๆ หรือแยกรายวิชาได้ตามบริบทและความเหมาะสมของโรงเรียน ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ต้องจัดการเรียนรู้แบบเข้มข้น

5.1.2 การกำหนดเวลาเรียนรายวิชาใน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถกำหนดเวลาเรียนได้ตามความพร้อม ความต้องการและจุดเน้นของโรงเรียน ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวม จำนวน 160 ชั่วโมงต่อปี

5.2 การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ให้จัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม วิธีการ สื่อเทคโนโลยี อย่างหลากหลาย และเน้นการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

จากเงื่อนไขการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ข้างต้น สถานศึกษาสามารถจัดโครงสร้างเวลาเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของตนได้อย่างหลากหลายโดยพิจารณาจาก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 11)

ความพร้อมของสถานศึกษา : ในส่วนของความพร้อมนั้น สถานศึกษาต้องพิจารณาจำนวนครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียนและสถานที่สำหรับชั้นเรียน งบประมาณ ทรัพยากรต่างๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีบุคลากร และครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เพียงพอ อาจมีรูปแบบของโครงสร้างหลักสูตร/เวลาเรียนแตกต่างจากสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ

ความต้องการและจุดเน้นของสถานศึกษา : ความต้องการและจุดเน้นของสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบการจัดโครงสร้างหลักสูตร/เวลาเรียน สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาที่มีจุดเน้น เช่น ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาเพื่อการมีงานทำ ซึ่งโครงสร้างหลักสูตร/เวลาเรียนของโปรแกรมเหล่านั้นย่อมแตกต่างกัน หรือสถานศึกษาที่อยู่ในเมืองใหญ่ ย่อมมีโครงสร้างหลักสูตรแตกต่างจากสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนดอยหรือชนบท เป็นต้น

ความต้องการของผู้เรียน : ความต้องการของผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการจัดโครงสร้างหลักสูตร/เวลาเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนบางกลุ่มอาจต้องการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาต่าง ๆ แต่ก็มีบางกลุ่มที่ต้องการเตรียมพร้อมสำหรับการออกไปประกอบอาชีพ เป็นต้น สถานศึกษาจึงควรมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาด้วย

4) แนวทางการจัดตารางเรียน

การจัดตารางเรียนที่เหมาะสมจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปนั้น สถานศึกษาจัดตารางเรียนที่แต่ละวิชาสอนแยกเป็นอิสระจากกัน โดยมีเวลาเรียนประมาณ 50-60 นาที เท่ากันทุกรายวิชา ซึ่งการจัดตารางเรียนในลักษณะดังกล่าวบางครั้งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือการเรียนที่ต้องใช้ระยะเวลาต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ดังนั้น หากสถานศึกษามีแนวทางและรูปแบบการจัดตารางเรียนให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพก็จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดตารางเรียนอาจจัดทำได้ในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดคาบคู่ต่อเนื่องกัน การจัดช่วงเวลาเรียนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชา การจัดตารางเรียนบูรณาการ เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ สถานศึกษาอาจจัดตารางเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อให้เชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน และมีการนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์และลงมือปฏิบัติจริง เช่น อาจให้ผู้เรียนรวมกลุ่มช่วยกันคิดบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน มีการตั้งวัตถุประสงค์ วางแผนการทำงาน

ศึกษาดำเนินงาน และหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้นอกจากช่วยเสริมสร้างความรู้ความสามารถทางวิชาการ และทักษะการคิดวิเคราะห์แล้ว ยังสามารถปลูกฝังคุณลักษณะต่างๆ ทั้งนี้ อาจใช้เวลาเรียนพื้นฐานของรายวิชาบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ได้

2.3.8 การออกแบบกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เป็นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ทำงานเป็นทีม เผชิญประสบการณ์ตรง เรียนรู้ด้วยตนเอง และได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง โดยกิจกรรมเพิ่มเวลารู้เน้นเป้าหมายการพัฒนา 4H ประกอบด้วย การพัฒนาสมอง (Head) การพัฒนาจิตใจ (Heart) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และการพัฒนาสุขภาพ (Health) เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ พัฒนาทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวการประเมินผลผู้เรียนนานาชาติ (PISA) การจัดการเรียนรู้ผู้สอนควรลดบทบาทจากผู้ให้ความรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 17)

1) การออกแบบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

การออกแบบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ โดยกิจกรรมลดเวลาเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ลดบทบาทผู้สอนในการบรรยายหรือให้ความรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นหลัก 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health) ซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เชื่อมโยงจากกิจกรรมลดเวลาเรียน

2) กรอบความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงลดเวลาเรียน จากตัวชี้วัดในแต่ละรายวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้/ความคิดรวบยอด (K : Knowledge) ทักษะ/การปฏิบัติ (P : Performance) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้จัดการกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ที่ให้ผู้เรียนได้

ปฏิบัติ (Active Learning) ตามความถนัดและสนใจจากการได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง อาทิ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงจากการลงมือปฏิบัติ การทำงานสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหรือเลือกแนวทางการศึกษาต่อในระดับที่สูง และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พร้อมสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ต่อยอดเป็นการพัฒนาต่อยอดจากตัวชีวิตที่เน้นการปฏิบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจกรรมลดเวลาเรียน ให้การจัดกิจกรรมในช่วงเพิ่มเวลารู้มีความหมายกับชีวิตจริงยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ควรมีทั้งกิจกรรมที่กำหนดให้เรียน ซึ่งเชื่อมโยงกับตัวชีวิตที่ต้องรู้ และกิจกรรมให้เลือกเรียนที่ผู้เรียนเลือกได้ตามความถนัดความสนใจ ซึ่งทั้งกิจกรรมที่กำหนดให้เรียน มุ่งเน้นประเมินด้านทักษะ/การปฏิบัติ (Performance) และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3) หลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

การจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรม 2 ลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชา ได้แก่ กิจกรรมบูรณาการ และกิจกรรมเฉพาะเรื่อง โดยมีหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรม 7 ประการดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 20)

เชื่อมโยงตัวชี้วัด: สอดคล้องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เน้นจัด 4H: เน้นการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health)

ผู้เรียนเป็นสุข: เรียนรู้อย่างมีความสุข โดยการใช้วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ตอบสนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และความแตกต่างของผู้เรียน

สนุกการคิดขั้นสูง: เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ คั่นคว้า ถกแถลง สร้างความคิดเชิงเหตุผล อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรม

มุ่งทำงานเป็นกลุ่ม: จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี และเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

ลุ่มลึกแหล่งเรียนรู้: ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

7) **สู่การประเมิน P&A:** ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินการปฏิบัติ (P:Performance Assessment) และการประเมินคุณลักษณะ (A : Attribute Assessment)

2.3.9 กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะผู้เรียนใน 4 ด้าน (4 H) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

1) **ด้านสติปัญญา (Head)** ที่เน้นกิจกรรมให้เด็กสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ โดยอาจนำวิธีการเพื่อนช่วยเพื่อน ที่ช่วยน้องมาใช้ ที่จะช่วยให้เกิดประโยชน์กับทั้งผู้สอนและผู้ถูกสอน อีกทั้งเป็นการสร้างความผูกพันด้วย อย่างไรก็ตามขอให้เน้นกิจกรรมที่ช่วยเรื่องกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้มาก เพราะต้องการให้เด็กได้คิดก่อนที่จะเชื่อสิ่งใดๆ โดยเฉพาะสิ่งที่แชร์ต่อ ๆ กันมาทางไลน์ และต้องการให้เด็กใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ความรู้สึก

2) **ด้านทัศนคติ (Heart)** จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เคารพกฎกติกา และมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อสถานบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสร้างลักษณะนิสัยเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง

3) **ด้านเรียนรู้และปฏิบัติจริง (Hand)** ที่เปิดโอกาสให้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง

4) **ด้านสุขภาพ (Health)** เพื่อให้เด็กได้ฝึกซ้อมการเล่นกีฬา ออกกำลังกาย หรือกิจกรรมที่ทำให้ร่างกายสดชื่นแข็งแรง

ภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะผู้เรียนใน 4 ด้าน (4 H)

2.3.10 การวัดและประเมินผลกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

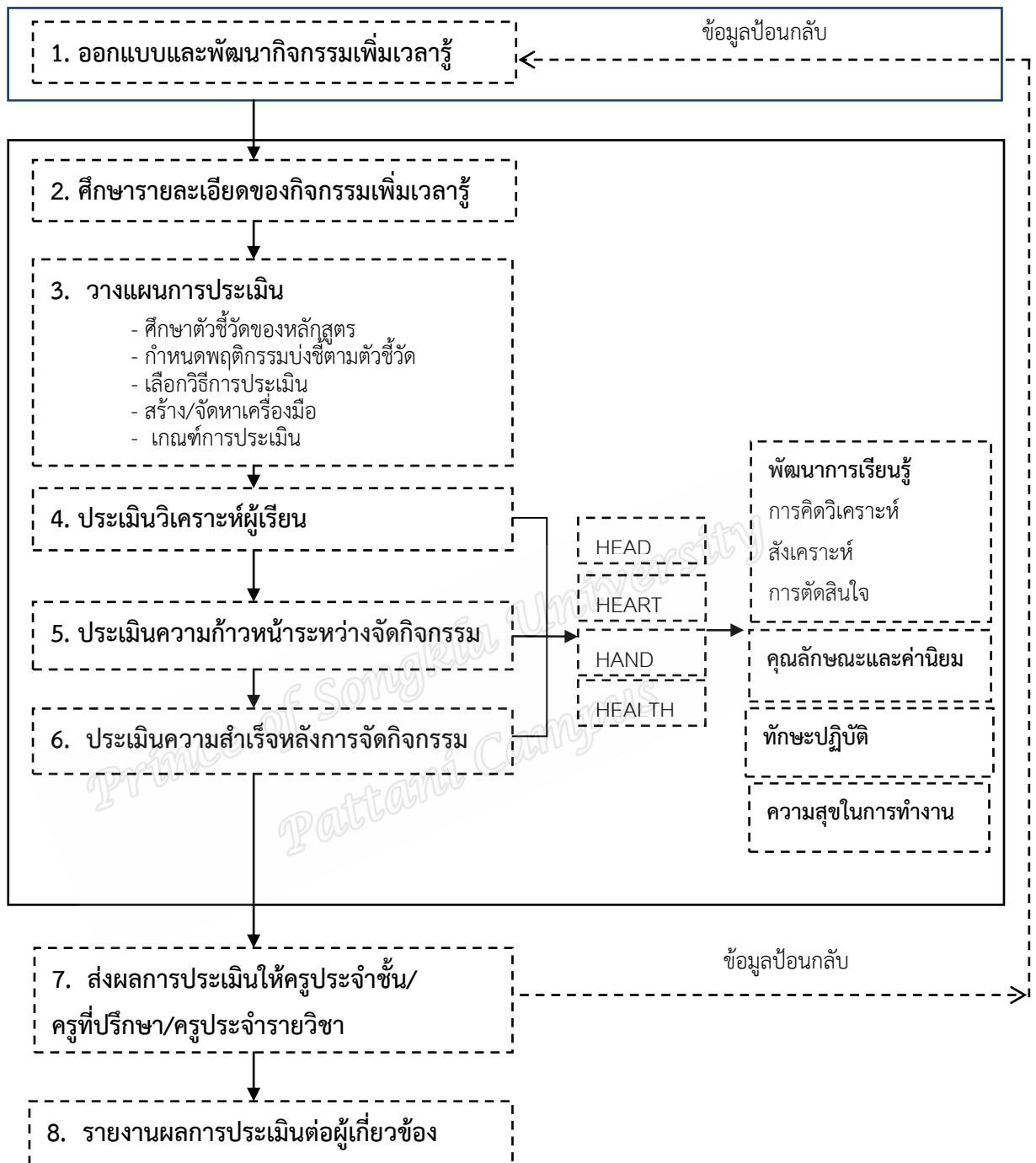
กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ เป็นกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ได้แก่ การพัฒนาสมอง (Head) การพัฒนาจิตใจ (Heart) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และการพัฒนาสุขภาพ (Health) โดยการออกแบบและสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และให้เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้สอนต้องดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตร ดังแผนภาพต่อไปนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 30)

ภาพที่ 4 แสดงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

1) กระบวนการวัดและประเมินผลกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

ภาระงานของผู้สอนเมื่อออกแบบกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ด้วยวิธีการกำหนดหัวเรื่อง (Theme) เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน (4H) โดยการเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตร ผู้สอนจะต้องวางแผนการประเมินผู้เรียนว่า มีการพัฒนาการด้านใดเกิดขึ้นบ้าง ระหว่างร่วมกิจกรรมและภายหลังการจัดกิจกรรมสิ้นสุดลง ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเป็นระยะ ๆ ซึ่งภารกิจดังกล่าวมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังแผนภาพที่ 5 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 31)

ภาพที่ 5 แสดงกระบวนการวัดและประเมินผลกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2) วิธีการวัดและประเมินผลกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ เป็นกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ได้แก่ การพัฒนาสมอง (Head) การพัฒนาจิตใจ (Heart) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และการพัฒนาสุขภาพ (Health) โดยการออกแบบและสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กับการใช้กระบวนการคิดให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนั้นการวัดและประเมินผลผู้เรียน ผู้สอนสามารถใช้วิธีการประเมินดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558 : 32)

2.1) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จึงควรใช้การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) ร่วมกับการประเมินด้วยวิธีการอื่น และกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง

2.2) การสังเกตพฤติกรรม เป็นการเก็บข้อมูลจากการดูการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน โดยไม่ขัดจังหวะการทำงานหรือการคิดของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ตลอดเวลา แต่ควรมีกระบวนการและจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการประเมินอะไร โดยอาจใช้เครื่องมือ เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ สมุดจดบันทึก เพื่อประเมินผู้เรียนตามตัวชี้วัด และควรสังเกตหลายครั้ง หลายสถานการณ์ และหลายช่วงเวลาเพื่อขจัดความลำเอียง

2.3) การประเมินตนเองของผู้เรียน (Student Self-assessment) การประเมินตนเองนับเป็นทั้งเครื่องมือประเมินและเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ เพราะทำให้ผู้เรียนได้คิดใคร่ครวญว่าได้เรียนรู้อะไร เรียนรู้อย่างไร และผลงานที่ทำนั้นดีแล้วหรือยัง การประเมินตนเองจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.4) การประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) เป็นเทคนิคประเมินที่น่าจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงคุณลักษณะของงานที่มีคุณภาพ เพราะการที่ผู้เรียนจะบอกได้ว่าชิ้นงานนั้นเป็นเช่นไร ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนว่าเขากำลังตรวจสอบอะไรในงานของเพื่อน ฉะนั้น ผู้สอนต้องอธิบายผลที่คาดหวังให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะลงมือประเมิน การที่จะสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนเข้าใจการประเมินรูปแบบนี้ควรมีการฝึกผู้เรียน

2.5) การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นวิธีการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้ ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ ภาระงาน (Tasks) หรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การทำโครงการ/โครงงาน การสำรวจ การนำเสนอ การสร้างแบบจำลอง การท่องปากเปล่า การสาธิต การทดลองวิทยาศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร เป็นต้น และเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) การประเมินการปฏิบัติ จะช่วยตอบคำถามที่ทำให้

ให้เราเห็นว่า “ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้ดีเพียงใด” ดังนั้น เพื่อให้การประเมินการปฏิบัติในระดับชั้นเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

1. สิ่งที่เราต้องการจะวัด (พิจารณาจากมาตรฐาน/ตัวชี้วัดหรือผลลัพธ์ที่เราต้องการ)
2. การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการประเมินการปฏิบัติ
3. รูปแบบหรือวิธีการประเมินการปฏิบัติ
4. การสร้างเครื่องมือประเมินการปฏิบัติ
5. การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน (Rubrics)

2.6) การใช้คำถาม (Questioning) คำถามเป็นวิธีหนึ่งในการกระตุ้น/ชี้แนะให้ผู้เรียนแสดงออกถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงเป็นเครื่องมือวัดและประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้น เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ผู้สอนต้องเรียนรู้และนำไปใช้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตั้งคำถามเพื่อพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นกลวิธีสำคัญที่ผู้สอนใช้ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นเครื่องสะท้อนให้ผู้สอนสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ซึ่งเบนจามิน บลูม (Benjamin S. Bloom) แบ่งระดับคำถามตามแนวกระบวนการคิดทางการเรียนรู้ Bloom’s Taxonomy ด้าน Cognitive Domain ออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558)

1. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความรู้ความจำ (Remembering)

หมายถึง การถามคำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนสามารถตอบได้ว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้อมามีสาระอะไรบ้าง การที่ผู้เรียนสามารถตอบได้นั้นได้มาจากการจดจำเป็นสำคัญ ดังนั้น คำถามที่ใช้มักเป็นคำถามถึงข้อมูล สาระ รายละเอียดของสิ่งที่เรียนรู้

ตัวอย่าง: สมเด็จพระนเรศวร มีพระนามเดิมว่าอะไร

2. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับความเข้าใจ (Understanding)

หมายถึง การถามคำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนเข้าใจความหมายความสัมพันธ์และโครงสร้างของสิ่งที่เรียนและสามารถอธิบายสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้ด้วยคำพูดของตนเอง ผู้เรียนที่มีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หลังจากได้ความรู้ในเรื่องนั้นมาแล้ว จะสามารถแสดงออกได้หลายทาง เช่น ตีความ แปลความ เปรียบเทียบได้ บอกความแตกต่างได้ เป็นต้น

ตัวอย่าง: ใจความสำคัญของเรื่องนี้อ่านนี้คืออะไร

3. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการนำไปใช้ (Applying)

หมายถึง การถามคำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนสามารถนำพื้นฐานข้อมูลความรู้ และความเข้าใจที่ได้เรียนรู้อาแต่เดิม ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น คำถามในระดับนี้ มักประกอบด้วยสถานการณ์ที่แปลกใหม่ที่ผู้เรียนจะต้องดึงความรู้ความเข้าใจ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง

ตัวอย่าง: นักเรียนมีวิธีประหยัดพลังงานในบ้านของนักเรียนอย่างไร?

4. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการวิเคราะห์ (Analyzing)

หมายถึง การถามคำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนต้องใช้การคิดที่ลึกซึ้งซึ่งเนื่องจากไม่สามารถหาคำตอบได้จากข้อมูลที่มีอยู่ได้โดยตรง ผู้เรียนต้องใช้ความคิดจากการแยกแยะข้อมูล และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เยอะเยอะนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนสามารถจับได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุ อะไรเป็นผลหรือแรงจูงใจที่ทำให้ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งเกิดขึ้น

ตัวอย่าง: อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นไทยติดมือถือ

5. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการประเมินค่า (Evaluating)

หมายถึง การถามคำถามการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ พิจารณาคุณค่า เลือกรหรือไม่เลือก จัดลำดับ ให้รางวัล ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนจะต้องสามารถตั้งเกณฑ์ในการประเมิน หรือตัดสินคุณค่าต่าง ๆ ได้ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้นได้อย่างมีหลักเกณฑ์

ตัวอย่าง: นักเรียนเชื่อตามข่าวที่ส่งต่อกันมาในสื่อออนไลน์ดังกล่าวหรือไม่ เพราะเหตุใด

6. การถามคำถามเพื่อการเรียนรู้ในระดับการสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึง การถามคำถามให้ผู้เรียนท้าทายความสามารถให้คิดค้นสิ่งใหม่ ที่ไม่ซ้ำกับผู้อื่น

ตัวอย่าง: กระดาษที่ใช้เพียงหน้าเดียวนำมาประดิษฐ์สิ่งใดได้บ้าง

2.7) การสนทนา เป็นการสื่อสาร 2 ทางอีกประเภทหนึ่ง ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สามารถดำเนินการเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ โดยทั่วไปมักใช้อย่างไม่เป็นทางการเพื่อติดตามตรวจสอบว่าผู้เรียน เกิดการเรียนรู้เพียงใด เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนา วิธีการนี้อาจใช้เวลา แต่มีประโยชน์ต่อการค้นหา วินิจฉัยข้อปัญหา ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

2.3.11 การนำผลการประเมินกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ไปใช้

การออกแบบกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ได้ออกแบบโดยเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ซึ่งมีทั้งด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เมื่อครูผู้สอนจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้และประเมินผลผู้เรียนแล้ว ผลการประเมินจะสะท้อนตัวชี้วัดต่างๆ ที่ระบุไว้ในกิจกรรมนั้น ๆ ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการผ่านตัวชี้วัดเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ถ้าผลการประเมินกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ สะท้อนถึงความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินนั้นไปเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลดังกล่าวได้

2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist)

2.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist)

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (ไพจิตร สดวกการ, 2543) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ มีพัฒนาการจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ของ James และ Dewey ในต้น ค.ศ. ที่ 20 และการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เกี่ยวกับวิธีการหาความรู้ในปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Philosophy of science) ที่นำโดย Popper และ Feyerabend ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 จากการบุกเบิกของนักจิตวิทยาคนสำคัญ ๆ เช่น เพียเจต์ (Piaget) ออซูเบล (Ausubel) และเคลลี (Kelly) และพัฒนาต่อมาโดยมีนักศึกษากลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ เช่น ไดรเวอร์ (Driver) เบล (Bell) คามิ (Kamil) นอด ดิงส์ (Noddings) วอน เกลเซอร์สเฟลด์ (Von Glasersfeld) เฮนเดอร์สัน (Henderson) และ อันเดอร์ฮิลล์ (Underhill) เป็นต้น

1) สำหรับเงื่อนไขการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2541) สรุปได้ดังนี้

1.1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล

1.2) ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ความรู้และความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและขนบทำเนียมประเพณี และประสบการณ์ของผู้เรียน จะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่หรือการเรียนรู้นั่นเอง

2) กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) มีความเชื่อว่า

2.1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น ภายในของผู้เรียน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบ เห็นกับความรู้อาสาเดิมที่มีมาก่อน โดยพยายามนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่ตนพบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือที่เรียกว่า สกีม่า (Schema) ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของโครงสร้างทางปัญญา หรือโครงสร้างของความรู้ในสมอง โครงสร้างทางปัญญานี้จะประกอบด้วย ความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ใช้ภาษาหรือเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสิ่งที่แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ หรือเหตุการณ์อาจเป็นความเข้าใจหรือความรู้ของแต่ละบุคคล

2.2) การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างมากกว่าการรับความรู้ ดังนั้น เป้าหมาย ของการสอนจะสนับสนุนการสร้างมากกว่าความพยายามในการถ่ายทอดความรู้ ดังนั้น กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์จะมุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในการสร้างความหมายตามความเป็นจริง เป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีหลักการที่สำคัญว่า ในการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำในการสร้างความรู้

3) แนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญจากรายงานของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา คือ Jean Piaget ชาวสวิส และ Lev Vygotsky ชาวรัสเซีย (สุมาลี ชัยเจริญ, 2551) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ Cognitive Constructivist และ Social Constructivist มีรายละเอียดดังนี้

3.1) Cognitive Constructivist มีรากฐานทางปรัชญาของทฤษฎีมาจากความพยายามที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ด้วยกระบวนการที่พิสูจน์อย่างมีเหตุผลเป็นความรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรอง ซึ่งถือเป็นปรัชญาปฏิบัตินิยม ประกอบกับรากฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อพื้นฐานแนวคิดนี้ นักจิตวิทยาพัฒนาการชาวสวิส คือ จีน เพียเจต์ (Jean Piaget) ทฤษฎีของ Piaget จะแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ Ages และ Stages ซึ่งทั้งสององค์ประกอบ นี้จะทำนายว่าเด็กจะสามารถหรือไม่สามารถเข้าใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดเมื่อมีอายุแตกต่างกัน และทฤษฎีเกี่ยวกับด้านพัฒนาการที่จะอธิบายว่า ผู้เรียนจะพัฒนาความสามารถทางการรู้คิด (Cognitive Abilities) ทฤษฎีพัฒนาการที่จะเน้นจุดดังกล่าว เพราะว่าเป็นพื้นฐานหลักสำหรับวิธีการทาง Cognitive Constructivism ทางด้านการเรียนการสอนนั้นมี แนวคิดที่มนุษย์เราต้อง “สร้าง” (Construct) ความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านทางประสบการณ์ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างโครงสร้างทางปัญญา หรือเรียกว่า สกีม่า (Schemas) เมนทอลโมเดล (Mental Model) ในสมอง สกีม่าเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (Change) ขยาย (Enlarge) และซับซ้อนขึ้นได้ โดยผ่านทางกระบวนการดูดซึม (Assimilation) และการปรับเปลี่ยน (Accommodation)

3.2) Social Constructivism เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานมาจาก Vygotsky ได้เน้นเกี่ยวกับบริบทการเรียนรู้ทางสังคม (Social Context Learning) ทฤษฎีพุทธิปัญญาของเพียเจต์ที่ใช้กัน มาเป็นพื้นฐาน สำหรับการเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) ซึ่งผู้สอนมีบทบาทค่อนข้าง จำกัด ส่วนทฤษฎีของ Vygotsky เปิดโอกาสให้ครูหรือผู้เรียนที่อาวุโสกว่าแสดงบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า Cognitive Constructivist และ Social Constructivist อาจมีส่วนคล้ายคลึงกันและแตกต่าง Social Constructivist ของ Vygotsky จะเปิดโอกาสที่จะมี ส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับครูผู้สอนมากกว่า สำหรับทฤษฎีของ Vygotsky ซึ่งเชื่อว่าวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของเครื่องมือดังกล่าวได้มี การกำหนด รูปแบบ และอัตราการพัฒนามากกว่าที่กำหนดไว้ในทฤษฎีของเพียเจต์

โดยเชื่อว่า ผู้ใหญ่ หรือ ผู้ที่มีความอาวุโส เช่น พ่อ แม่ และครู จะเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมรวมถึง ภาษา เครื่องมือทาง วัฒนธรรมเหล่านี้ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บริบททางสังคมและภาษาทุกวันนี้ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

4) องค์ประกอบการเรียนรู้ตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541) ประกอบด้วย

4.1) ผู้เรียนสร้างความหมายของสิ่งที่ได้พบเห็น รับรู้ โดยใช้กระบวนการทางปัญญาของตนเองที่เรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประสาทสัมผัสของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม โดยจะใช้ความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมในการคาดคะเนเหตุการณ์

4.2) โครงสร้างทางปัญญาเกิดจากความพยายามทางความคิดหากการใช้ความรู้เดิมคาดคะเนเหตุการณ์ได้ถูกต้องจะทำให้โครงสร้างทางปัญญามั่นคงยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากคาดคะเนไม่ถูกต้อง จะเกิดภาวะที่เรียกว่าภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) และเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ผู้เรียนมีทางเลือก 3 ทางคือ

- ไม่ปรับความคิดในโครงสร้างทางปัญญาของตนเอง
- ปรับความคิดในโครงสร้างทางปัญญาไปในทางที่การคาดเดานั้นให้เป็นไปตามประสบการณ์มากขึ้น
- ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ

4.3) โครงสร้างทางปัญญาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากแม้ว่าจะมีหลักฐานจากการสังเกตที่ขัดแย้งกับโครงสร้างนั้น

สรุปได้ว่า ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์นั้น ผู้เรียนเป็นผู้เสริมสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่สามารถช่วยผู้เรียนปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาได้ด้วยการจัดสถานการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา โดยได้จากสิ่งแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.4.2 การออกแบบการสอนที่มีพื้นฐานจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

กลุ่มทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างมากกว่าการรับความรู้ เป้าหมายของการสอนจะสนับสนุนการสร้างมากกว่าความพยายามในการถ่ายทอดความรู้ ดังนั้น คอนสตรัคติวิสต์จะมุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่อย่างเหมาะสม ของแต่ละบุคคล และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในการสร้างความหมายตามความเป็นจริง เป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีหลักการที่สำคัญว่า ในการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำในการสร้างความรู้ ซึ่งปรากฏแนวคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการสร้างความรู้หรือการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งปรากฏจากรายงานของจิตวิทยาและนักการศึกษา คือ Jean Piaget

ชาวสวิส และ Lev Vygotsky ชาวรัสเซีย ซึ่งในการออกแบบการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิสต์จะอาศัยพื้นฐานจากทั้งสองแนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2551)

2.4.3 การนำทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือปฏิบัติ ประสบการณ์ตรง การลองผิดลองถูก ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดูซึมและการปรับเปลี่ยนของข้อมูล วิธีการที่สารสนเทศถูกนำเสนอเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อสารสนเทศถูกนำเข้ามาในฐานะที่เป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหา อาจทำหน้าที่เป็นเครื่องมือมากกว่าจะเป็นข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง

2) การเรียนรู้ควรเป็นองค์รวม เน้นสภาพจริง และสิ่งที่เป็นจริงในห้องเรียนแบบเพียเจต์ ผู้เรียนจะมีโอกาสสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ความรู้ของตนเองที่ไม่ได้มาจากการบอกหรือการสอนของครู จะมีการเน้นเกี่ยวกับการสอนทักษะเฉพาะน้อยลง และเพิ่มการเน้นเกี่ยวกับการเรียนรู้ในบริบทที่มีความหมาย เทคโนโลยี ครูสามารถจัดหาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้จะช่วยขยายพื้นฐานของความคิดรวบยอดและประสบการณ์ของผู้เรียน

2.4.4 แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์จะอาศัยพื้นฐานแนวคิด ทั้งสองกลุ่มคือ Cognitive Constructivism และ Social Constructivism ดังจะนำเสนอต่อไปนี้ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2551)

1) Cognitive Constructivism มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ Piaget แนวคิดของทฤษฎีนี้ เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้โดยการลงมือกระทำ Piaget เชื่อว่าถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict) หรือเรียกว่าเกิดการเสียสมดุลทางปัญญา (Disequilibrium) ผู้เรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structuring) ให้เข้าสู่ภาวะสมดุล (Equilibrium) โดยวิธีการดูซึม (Assimilation) ได้แก่ การรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อมเข้าไปไว้ในโครงสร้างทางปัญญาและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) คือ การเชื่อมโยงโครงสร้างทางปัญญาเดิม หรือ ความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลสารสนเทศใหม่ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปรับโครงสร้างทางปัญญาเข้าสู่ภาวะสมดุลหรือสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาได้หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเอง

2) Social Constructivism เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานจาก Vygotsky ซึ่งมีแนวคิดสำคัญที่ว่า “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านพุทธิปัญญา” รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาด้านพุทธิปัญญาที่อาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงของการพัฒนาที่เรียกว่า

Zone of Proximal Development ถ้าผู้เรียนอยู่ต่ำกว่า Zone of Proximal Development จำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่เรียกว่า Scaffolding และ Vygotsky เชื่อว่าผู้เรียน สร้างความรู้โดยผ่านทาง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ได้แก่ เด็กกับผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครูและเพื่อน ในขณะที่เด็กอยู่ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural Content)

ในทุกชั้นเรียนกลยุทธ์ทางเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Social Constructivism ของ Vygotsky อาจจะไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่เหมือนกันทุกอย่างก็ได้กิจกรรมและรูปแบบอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามจะมีหลักการ 3 ประการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในชั้นเรียนที่เรียกว่า “Vygotskian” หรือตามแนว Social Constructivism ดังนี้

- 1) การเรียนรู้ และการพัฒนา คือ ด้านสังคม ได้แก่ กิจกรรมการร่วมมือ
- 2) Zone of Proximal Development ควรจะสนองต่อแนวทางการจัดหลักสูตร และการวางแผนบทเรียน
- 3) การเรียนรู้ในโรงเรียนควรเกิดขึ้นในบริบทที่มีความหมาย และไม่ควรแยกจากการเรียนรู้ และความรู้ที่ผู้เรียนพัฒนามาจากสภาพชีวิตจริง (Real World) ประสบการณ์นอกโรงเรียน ควรจะมีการเชื่อมโยงนำมาสู่ประสบการณ์ในโรงเรียนของผู้เรียน

2.4.5 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์

DeVries and Kohlberg (1987 อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ได้เสนอแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองตามความสนใจ
- 2) ครูมีบทบาทเป็นเหมือนเพื่อน ผู้แนะนำ กระตุ้น ให้ผู้เรียนได้ริเริ่มเล่น ทดลอง ให้เหตุผล และให้ความร่วมมือกับผู้เรียน ใช้การควบคุมหรือออกคำสั่งกับผู้เรียนน้อยที่สุด
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมมือกับบุคคลอื่น ได้เรียนรู้และแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

2.4.6 วิธีการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

1) ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ คือ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559).

1.1) ความสนใจ (Interest) เป็นศูนย์กลางของการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการสังเกต ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และสติปัญญาด้วยตนเอง เพราะผู้เรียนจะ

พยายามเรียนรู้และสนใจต่อประสบการณ์ต่างๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาสติปัญญา โดยกระบวนการปรับโครงสร้างความรู้และกระบวนการปรับขยายโครงสร้างความรู้

1.2) การเล่น (Play) การเล่นเป็นกระบวนการสร้างพฤติกรรม จึงนำมาจัดการศึกษาให้กับเด็ก และถือว่าเป็นส่วนประกอบของการเรียนรู้ เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้บทบาทของชีวิต ได้ใช้ภาษาในการแสดงออก แสดงความรู้สึกใช้ความคิดที่ปราศจากการบังคับหรือการลงโทษจากผู้ใหญ่

1.3) การทดลอง (Experimentation) เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลองผิดลองถูกนำไปสู่ความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง ซึ่งถือเป็นการทำงานของผู้เรียนที่ท้าทายและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งรอบตัว

1.4) ความร่วมมือ (Cooperation) เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้ใหญ่ ผู้เรียนกับเพื่อนๆ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมอีกทั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นถือเป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันที่เกี่ยวข้องกับความต้องการความคิดของแต่ละบุคคล

2) ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมด้วยตนเองมากกว่าให้ครูสอน

2.1) ให้ผู้เรียนสร้างกติกาคำขึ้น เพื่อใช้ในการอยู่ร่วมกัน

2.2) ให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่ครูแนะนำด้วยตนเอง

2.3) ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่ต่างกันในการออกเสียง ครูเลือกประเด็นและดำเนินการที่สนับสนุนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2.4) ให้ผู้เรียนสามารถมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากครูได้

2.5) ให้มีอิสระในการเลือกกิจกรรมและเพื่อนร่วมกิจกรรมในแต่ละวัน

2.6) มีการตัดสินใจด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเป็นความร่วมมือมากกว่าการบังคับหรือควบคุม

3.1) พูดกับผู้เรียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์พื้นฐานในการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ

3.2) แนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมมากกว่าการกำหนดให้เรียนในสิ่งต่างๆ

3.3) เมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ให้ใช้เหตุผลบอกถึงผลที่จะเกิดขึ้นมากกว่าการลงโทษที่รุนแรง

3.4) หลีกเลี่ยงการให้รางวัลที่เกิดจากภายนอก

3.5) ให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งภายในตนเองจากการทำงาน

3.6) สร้างบรรยากาศที่ผู้เรียนสนใจ

3.7) ให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองภายใต้กฎที่ผู้เรียนสร้างขึ้น

3.8) ปฏิบัติกับผู้เรียนที่มีพฤติกรรมต่อต้านด้วยการแสดงว่าเขามีความสำคัญกับผู้อื่นและพฤติกรรมที่ไม่มีเหตุผลนั้นที่จริงมีเหตุผลและเด็ดเดี่ยว

3.9) ช่วยเหลือให้เหตุผลและคัดเลือกกิจกรรมที่ให้ความรู้ 3 ประเภทคือ ทางกายภาพ ธรรมชาติศาสตร์และจริยธรรมของสังคม

3.10) ใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียน

3.11) คิดเสมอว่าความผิดพลาดของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้

3.12) สนับสนุนพัฒนาการทั่วไปของผู้เรียนและส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน จากความเข้าใจภายในบุคคล

3.13) ไม่ประเมิณผลจากความรู้อาการของผู้เรียนแต่ประเมิณจากเหตุผล ความเข้าใจภายในตนเองและการพัฒนาความเป็นตัวของตนเอง

2.4.7 หลักการสำคัญในการพัฒนาความคิด และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่การเป็นครูตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

1) จากบทบาทการเป็นผู้สอนไปสู่การเป็นผู้สร้างโดยการลดบทบาทจากการสอนเป็นการแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง และคอยติดตามความสนใจและสิ่งที่ผู้เรียนรู้เพื่อช่วยให้มีการเรียนเป็นรายบุคคล

2) จากการเสริมแรงไปสู่ความสนใจโดยเป็นผู้ให้การสนับสนุนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ทำให้มีความแตกต่างจากการเสริมแรงภายนอก เช่น ให้รางวัลต่าง ๆ เพราะความสนใจเป็นเสมือนแรงจูงใจภายในที่นำเด็กไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้

3) จากบังคับควบคุมไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นตัวของตัวเอง โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้และมีเหตุผลในการกระทำ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูเป็นความสัมพันธ์แบบร่วมมือมีความเป็นมิตรและปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยการแสดงออกถึงการยอมรับ นับถือซึ่งกันและกัน ครูต้องเป็นผู้ประเมินผู้เรียนเพื่อให้การช่วยเหลือได้ถูกต้อง เพื่อจัดเตรียมกิจกรรมและสถานการณ์ที่เหมาะสมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นผู้ร่วมงานที่ต้องสร้างความสัมพันธ์แบบร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับครู ผู้เรียนกับเพื่อนเกิดขึ้น

4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมมือกับบุคคลอื่น มีโอกาสได้เรียนรู้และแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สิ่งที่เป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนคือการควบคุมตนเองและการร่วมมือกับผู้อื่น นอกจากนี้ความขัดแย้งยังเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาไปสู่ความร่วมมือระหว่างบุคคลและนำไปสู่การพัฒนาความเป็นตัวของตนเอง ดังนี้

- 4.1) สร้างที่ประชุมสำหรับใช้ในการตัดสินใจของกลุ่ม
- 4.2) มีการอภิปรายถึงสถานการณ์ยุ่งยากที่เกี่ยวกับจริยธรรมสังคมอย่างสม่ำเสมอ
- 4.3) มีการตัดสินใจเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นและสามารถขอความเห็นจากกลุ่มได้
- 4.4) ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา

จิราภรณ์ ศิริทวี (2541) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นเจ้าของการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ไม่ใช่ การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่าแต่ต้องเรียนรู้ด้วยความเข้าใจซึ่งมีแหล่งความรู้มาจากการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรม
2. ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีผ่านกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเสริมให้เกิดการร่วมมือ ในการทำงาน ส่งผลถึงทักษะทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือกัน ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม การตัดสินใจ การแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง
3. ครูจะต้องสื่อสารออกมาในลักษณะของการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดมากกว่าที่จะบอกรหรือตอบคำถามผู้เรียนตรงๆ บทบาทของครูจึงเป็นแค่ผู้ชี้แนะไม่ใช่ผู้ชี้นำ

ทั้งนี้ การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ในที่นี่ได้นำหลักการที่สำคัญของทั้งสองกลุ่มแนวคิด คือ Cognitive Constructivism และ Social Constructivism มาใช้ในการออกแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2551) ดังนี้

1. สถานการณ์ปัญหา (Problem Base) พื้นฐานของ Cognitive Constructivism ของเพียร์เจต์ เชื่อว่า ถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยปัญหา (Problem) ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict) หรือเรียกว่าเกิดการเสียสมดุลทางปัญญา ผู้เรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญญาให้เข้าสู่สภาวะสมดุล (Equilibrium) โดยการดูดซึม (Assimilation) หรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปรับโครงสร้างทางปัญญาเข้าสู่สภาวะสมดุลหรือสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเองในสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น สถานการณ์ปัญหาจะเป็นเหมือนประตูที่ผู้เรียนจะเข้าสู่เนื้อหาที่จะเรียนรู้โดยสถานการณ์ปัญหาที่สร้างขึ้นอาจมีลักษณะหลายลักษณะ เช่น

- 1.1 เป็นสถานการณ์ปัญหาเดียวกันที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่เรียน
- 1.2 เป็นสถานการณ์ปัญหาที่มีหลายระดับ สำหรับระดับมือใหม่ (Novice) ระดับผู้เชี่ยวชาญ (Expert) หรือ ง่าย ปานกลาง ยาก เป็นต้น
- 1.3 เป็นสถานการณ์ปัญหาที่มีหลายสภาพบริบทที่ผู้เรียนเผชิญในสภาพจริง
- 1.4 เป็นสถานการณ์ปัญหาที่เป็นเรื่องราว (Story)

2. แหล่งเรียนรู้ (Resource) เป็นที่รวบรวมข้อมูล เนื้อหา สารสนเทศที่ผู้เรียน จะใช้ในการ แก่สถานการณ์ปัญหาที่ผู้เรียนเผชิญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ นั้นคงไม่ใช่เพียงแค ่เป็นเพียงแหล่งรวบรวมเนื้อหาเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนจะใช้ในการเสาะแสวงหาและค้นพบ คำตอบ (Discovery) จึงขอเสนอลักษณะของแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 คลังข้อมูล

2.2 แหล่งที่เกี่ยวข้องในการสร้างความรู้ เช่น ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

2.3 เครื่องมือที่ช่วยในการสร้างความรู้ เช่น อุปกรณ์ในการทดลอง

3. ฐานการช่วยคิด (Scaffolding) จากแนวคิดของ Social Constructivism ของ Vygotsky ที่เชื่อว่าถ้าผู้เรียนอยู่ต่ำกว่า Zone of Proximal Development ไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ จำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือที่เรียกว่า Scaffolding ซึ่งฐานความช่วยเหลือจะสนับสนุนผู้เรียน ในการแก้ปัญหา หรือการเรียนรู้ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติการกิจให้สำเร็จด้วยตัวเองได้

4. การโค้ช (Coaching) มาจากพื้นฐาน Situated Cognition และ Situated Learning หลักการนี้ได้กลายมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ ที่ได้เปลี่ยนบทบาท ของครูที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้หรือบอกความรู้มาเป็น “การโค้ช” ที่ให้ความช่วยเหลือ การ ให้คำแนะนำสำหรับผู้เรียนจะเป็นการฝึกหัดผู้เรียนโดยการให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเชิงการให้การรู้คิด และการสร้างปัญญา ซึ่งบทบาทของการโค้ชมีเงื่อนไขที่สำคัญดังนี้

4.1 เรียนรู้ผู้อยู่ในความดูแล หรือผู้เรียนจากการสังเกตด้วยการฟังและการโต้ถาม ด้วยความเอาใจใส่

4.2 ควรสอบถามกระตุ้นความคิดของนักเรียน โดยพยายามจัดสิ่งแวดล้อมทางการ เรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา

4.3 สร้างเส้นทางเป็นเชิงการสืบสวนอย่างมีความหมายต่อผู้เรียนและพยายาม สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างเส้นทางอย่างมีเหตุผลและมีความหมาย

4.4 ยอมรับในสติปัญญาผู้เรียน และพยายามช่วยแก้ไข ปรับปรุง เพื่อทำให้ผู้เรียนมี ความเข้าใจ ในการเลือกเส้นทางการตัดสินใจหรือเลือกวิธีการที่จะปฏิบัติต่อไป

5. การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่มีส่วนสนับสนุนให้ ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเอง การร่วมมือกันแก้ปัญหาคง สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) เป็นแหล่งที่ เปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ ได้เสวนาแสดงความคิดเห็นของตนเองกับผู้อื่นสำหรับการออกแบบการร่วมมือกัน แก้ปัญหาในขณะที่สร้างความรู้ นอกจากนี้การร่วมมือกันแก้ปัญหายังเป็นส่วนสำคัญ ในการปรับเปลี่ยน และป้องกันความเข้าใจที่คาดเคลื่อน (Misconception) ที่จะเกิดขึ้นในขณะที่เรียนรู้ รวมทั้งการขยาย แนวคิด

2.5 แนวคิดสอนน้อยเรียนมาก (Teach Less, Learn More/ TLLM)

จิตรา สุขเจริญ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า สอนน้อยเรียนมากเป็นแนวคิดที่ปรับวิธีคิดเปลี่ยนวิธีเรียนของครูและผู้เรียนโดยครูออกแบบการเรียนรู้จากการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดและสืบค้นข้อมูลเรียนรู้จากกิจกรรมโดยใช้โครงงานฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้วให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้มีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกันซึ่งครูออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเช่นการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเรียนรู้แบบสืบค้นการคิดขั้นสูงการเรียนรู้จากโครงงานการสะท้อนความคิดเป็นต้น

แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ภายใต้วิสัยทัศน์ในการพัฒนาระบบการศึกษาที่กล่าวว่า Thinking Schools, Learning Nation (TSLN) ซึ่งต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาเพื่อการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่ง Thinking Schools เป็นวิสัยทัศน์ที่ต้องการให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นนักคิดส่วน Learning Nation เป็นวิสัยทัศน์ของการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างสรรค์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงนอกจากนี้แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) ยังมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้นและเป็นการเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตของผู้เรียนซึ่งต้องการเปลี่ยนจากการจัดการศึกษาในเชิงปริมาณไปสู่การจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพคือต้องการเพิ่มการจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพและลดการจัดการศึกษาในเชิงปริมาณซึ่งการเพิ่มการจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพคือการเพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดของตนเองส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้แนวการสอนหรือวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ส่วนการลดการจัดการศึกษาในเชิงปริมาณคือการลดบทบาทของครูจากผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้การลดการเรียนรู้โดยการท่องจำการสอบและการหาคำตอบจากการแทนค่าในสูตรต่างๆ

ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less, Learn More ผู้สอนต้องสอนให้น้อยลงหรือ Teach Less แต่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นหรือ Learn More นั่นคือผู้สอนต้องกระตุ้นให้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งบทบาทการสอนของผู้สอนแม้จะน้อยลงแต่บทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของผู้สอนคือผู้สอนต้องมีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้และเตรียมคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด TLLM ผู้สอนต้องคำนึงถึงคำถาม 3 คำถามได้แก่ 1. ทำไมต้องสอน 2. สอนอะไรและ

3. สอนอย่างไรซึ่งรายละเอียดของทั้ง 3 คำถามสรุปเป็นประเด็นที่ผู้สอนควรคำนึงถึงในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) ได้ดังนี้

1. ผู้สอนควรตระหนักอยู่เสมอว่า ในการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนนั้นควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้และมีกำลังในการเรียนรู้ไม่ใช่เน้นแต่เพียงเนื้อหา/ความรู้ที่จะสอนเท่านั้น
2. ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบทโน้ตทัศน์และแนวคิดที่สำคัญมากกว่าการท่องจำได้
3. ผู้สอนควรเตรียมผู้เรียนสำหรับการทดสอบของชีวิตมากกว่ามีชีวิตเพื่อการทดสอบ
4. ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเข้าใจการเชื่อมโยงกันของเนื้อหามากกว่าที่จะสอนเนื้อหาแยกกันเป็นเรื่องๆ
5. ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่ามีทัศนคติที่ดีและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงมากกว่าที่จะนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้น
6. ผู้สอนควรเน้นที่กระบวนการของการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการเน้นไปที่ผลการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว
7. ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยการใช้คำถามกระตุ้นมากกว่าการให้ผู้เรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น
8. ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการเรียนรู้จากการทำแบบฝึกหัดและท่องจำ
9. ผู้สอนควรเป็นผู้แนะนำสร้างบรรยากาศและจัดสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าการเรียนรู้จากคำบอกของผู้สอน
10. ในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนทั้งในด้านความสนใจและความพร้อมเพื่อที่จะได้เลือกวิธีสอนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบเดียวกันกับผู้เรียนทั้งหมด
11. ผู้สอนควรใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นการประเมินตามสภาพจริงในการวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของผู้เรียนมากกว่าการประเมินผู้เรียนจากการสอบเท่านั้น คุณภาพของคนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้านทัดเทียมต่างประเทศการศึกษาซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของคนต้องสามารถเตรียมคนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถรู้จักคิดวิเคราะห์ใช้เหตุผลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิดและฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะและใช้คำถามให้เกิดการอภิปรายระหว่างผู้เรียนเท่านั้น

ในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบาย “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล

1. ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน

ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานด้วยบางช่วงของเวลาและเป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งใดที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสาบานเอาไว้ในคัมภีร์นั้นย่อมหมายถึง ความสำคัญ ประโยชน์ ความประเสริฐ และคุณค่าอันมหาศาลของสิ่งนั้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَالضُّحَىٰ ۝۱ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ۝۲ ﴾ (الضحى : 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยเวลาสาย และเวลากลางคืนเมื่อมีมืดมิดและเงียบสงัด”

(อิฏ-ฎุฮา : 1-2)

﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ۝۱ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ۝۲ ﴾ (الليل : 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยเวลากลางคืน เมื่อมันปกคลุม และกลางวันเมื่อมันประกายแสง” (อัล-ลัยล : 1-2)

﴿ وَالْفَجْرِ ۝۱ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۝۲ ﴾ (الفجر : 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยยามรุ่งอรุณ และด้วยคำคืนทั้งสิบ” (อัล-ฟัจร : 1-2)

﴿ وَالْعَصْرِ ۝۱ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝۲ ﴾ (العصر : 1-2)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์นั้น อยู่ใน การขาดทุน”

(อัล-อศร : 1-2)

จากความหมายของโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้าข้างต้น แสดงให้เห็นถึงหลักฐานอันสำคัญที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้ความสำคัญ และความประเสริฐ รวมประโยชน์ของเวลาต่างๆ จะเห็นได้ว่ามุสลิมทุกคนมีความเกี่ยวข้องกับตารางเวลาอยู่ทุกสถานการณ์ เช่น ตารางเวลาละหมาดต่างๆ การถือศีลอด และละศีลอด การจ่ายซากาต เป็นต้น จึงจำเป็นจะต้องบริหารจัดการในเรื่องของเวลาให้เหมาะสม

ตารางเรียนก็เช่นเดียวกัน ต้องปรับให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช (2551 : 22-24) ได้กำหนดโดยมีกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำ สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตาม ความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นราย ภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นราย ภาค มีเวลาเรียนวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการดังนี้

- 1) ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียน พื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด
- 2) ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนด และสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชา เพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษา และเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลา สำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนวกิจกรรม นักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) กล่าวว่า โครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน หมายถึง การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

และการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรระดับชั้นเรียนความพร้อมของครูผู้สอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ อาคาร สถานที่และห้องปฏิบัติการ และมีการปรับและออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ตามแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนที่ลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้

จุฬามาศ สุธาพจน์ (2558 : 37) กล่าวว่า โครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน หมายถึง การกำหนดระยะเวลาและรูปแบบของกิจกรรม โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและระดับชั้นของผู้เรียน นำมาวิเคราะห์ และจัดเป็นตารางการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระวิชาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน หมายถึง การกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตร มีความเหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม

2. ด้านการดำเนินกิจกรรม

ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ที่กล่าวว่า

((يَا غُلَامُ ، سَمَّ اللَّهُ وَكُلُّ يَمِينِكَ ، وَكُلُّ مِمَّا يَلِيكَ))²

ความว่า “โอ้เด็กน้อยเอ๋ยจงกล่าวนามของอัลลอฮ์ และจงรับประทานด้วยมือขวา และรับประทานอาหารที่อยู่ถัดจากท่าน”

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبَهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهَا))³

ความว่า “แท้จริงการทำงานทั้งหลายนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา และแท้จริงสำหรับทุกคนนั้นคือสิ่งที่เขาได้ตั้งเจตนาไว้ ดังนั้นผู้ใดก็ตามที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ และรอสุลของพระองค์ ดังนั้นการอพยพของเขาก็จะเป็นไปเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ และรอสุลของพระองค์ และผู้ใดก็ตามที่การอพยพ

² บันทึกโดย อัล-บุคอรี หะดีษหมายเลข 5376 และมุสลิม หะดีษหมายเลข 2022

³ บันทึกโดย อัล-บุคอรี หะดีษหมายเลข 1 และมุสลิม หะดีษหมายเลข 1,907

ของเขาเพื่อโลกนี้ที่เขาจะได้รับ หรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย ดังนั้น การอพยพของเขาก็จะเป็นไปตามความประสงค์ที่เขาได้อพยพ”

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่า การดำเนินงานกิจกรรม หรือใดๆ ก็แล้วแต่ ต้องอยู่ในกรอบของบทบัญญัติอิสลาม อย่างมีระบบระเบียบ และมีแบบแผน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและถูกต้องตามหลักการอิสลาม ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

จุฑามาศ สุภาพจน์ (2558 : 39) ได้กล่าวว่าด้านการดำเนินกิจกรรม หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ยุวลี สาสิงห์ (2554 : 8) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม หมายถึง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้เข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้มีกิจกรรม การประชุม เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

พรพนา บัวอินทร์ (2553 : 7) ได้กล่าวถึง การดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี การจัดทำหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดชั้นเรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

ชลธิชา คำศิลา (2554 : 10) กล่าวถึง การวางแผนเพื่อเตรียมตัวของครูผู้สอน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนถูกต้องและเหมาะสม โดยที่จะต้องเตรียมแหล่งข้อมูล สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม และการวัดผลและประเมินผล เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วรพล ตราเต็ง (2556 : 7) ได้กล่าวถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจ เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม ตลอดจนบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ เข้าใจ และพร้อมให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัย สรุปได้ว่า ด้านการดำเนินกิจกรรม หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สร้างความเข้าใจในการนำ

นโยบายสู่การปฏิบัติ แก่ ครู นักเรียน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง อยู่ในกรอบของบทบัญญัติอิสลาม อย่างมีระบบระเบียบ และมีแบบแผน

3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

การออกแบบต้องใช้ศาสตร์แห่งความคิดและศิลป์ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมให้ดีขึ้น

4 ((ألا أن سلعة الله غاليه، ألا أن سلعة الله هي الجن))

ความว่า “พึงรู้เถิดว่า แท้จริงสินค้าของอัลลอฮ์นั้นมีราคาแพง พึงรู้เถิดว่า แท้จริงสินค้าของอัลลอฮ์นั้น คือ สรวงสวรรค์”

((مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ ، وَصَامَ رَمَضَانَ ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ))⁵

ความว่า “ใครก็ตามที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และรอซูลของพระองค์ แล้วเขาดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ถือเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ﷻ ที่จะให้เขาผู้นั้นได้เข้าสวรรค์”

จากหะดีษดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าอิสลามเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ และได้กำหนดบทบัญญัติเพื่อให้มุสลิมได้ทำการวางแผนชีวิต เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่าง ๆ หากต้องการเข้าสรวงสวรรค์ของอัลลอฮ์ ﷻ ก็ต้องมีการวางแผนชีวิตที่รัดกุม อาจต้องวางแผนของโลกดุนยาควบคู่กับอาคีเราะฮ์ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) กำหนดว่า ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและ

⁴ Sunan At-Tirmidhi 2451

⁵ บันทึกโดย อัล-บุคอรีย์ หะดีษหมายเลข 7027

กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ โดยกิจกรรมลดเวลาเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ลดบทบาทผู้สอนในการบรรยายหรือให้ความรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นหลัก 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health) ซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เชื่อมโยงจากกิจกรรมลดเวลาเรียน

กานเย เวเกอร์ โกลาส และเคลเลอร์ (Gagné, Wager, Golas, & Keller, 2005, p. 1) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนการสอน เป็นการนำหลักการเรียนรู้ไปออกแบบเหตุการณ์ที่ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นอย่างมีเป้าหมายชัดเจน หรือที่เรียกว่า การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัย สรุปได้ว่า ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการจัดกิจกรรม ขั้นตอน วิธีการสอนหรือการดำเนินการกิจกรรมใดๆ เพื่อช่วยให้การจัดกิจกรรมมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามหลักสูตรฯ มีความครอบคลุมกิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) พัฒนาจิตใจ (Heart) พัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และพัฒนาสุขภาพ (Health) ตามหลักการอิสลาม

4. ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้

อัลกุรอานได้กล่าวถึงวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนไว้ว่า

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۗ وَجَدِلْهُمْ بِلَاغِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾
(النحل: 125)

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุมและการตักเตือนที่ดีและจงโต้แย้งกับพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า” (อัล-นะฮลุ : 125)

จากความหมายของโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้าข้างต้น แสดงให้เห็นถึงวิธีการเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ คำว่า عَادَى หมายถึงการชักชวน การเผยแผ่ การเรียกร้องในการเผยแผ่อิสลามนั้นได้อธิบายถึงยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ไว้คือ ด้วย

วิทย์ปัญญา (อิกมะฮ) การตกแต่งที่ตี และการพูดคุยโต้ตอบ ด้วยยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้แพร่ขยายสู่ศาสตร์วิชาอื่น ๆ ด้วยกัน เช่น การสื่อสาร การจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

นักวิชาการได้อธิบายว่าอายะห์นี้เป็นการกล่าวถึงวิธีการเผยแผ่อิสลามไปสู่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม นักวิชาการที่ความรู้สูงจะต้องเผยแผ่ศาสนาด้วยวิธีการวิทย์ปัญญา (อิกมะฮ) บุคคลทั่วไปจะต้องเผยแผ่ด้วยวิธีการเป็นการตกแต่งและการชักชวนที่สามารถเข้าถึงใจของเขา ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอื่นจะต้องเผยแผ่ด้วยวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอ่อนโยนและมีเหตุผล ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

Dr.Amin Abu lawi, 1999 (อ้างถึงในฮาซัน ปือราเฮง, 2554 : 134) ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนในอิสลาม หมายถึง การจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนในทุกรูปแบบที่อยู่ในกรอบของศาสนาอิสลามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาอิสลามซึ่งยึดมาจากแหล่งที่มาของอิสลาม และไม่ขัดแย้งกับหลักศรัทธา และบทบัญญัติของอิสลามอีกด้วย ดังนั้นกระบวนการ และแนวทางจะต้องสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์ กล่าวคือ จะต้องอยู่ในกรอบของศาสนาอิสลาม และหลักกฎหมายอิสลามของอัลลอฮ ﷻ

กระทรวงศึกษาธิการ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 : 25) ได้กำหนดไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการนี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุฑามาศ สุธาพนธ์ (2558 : 38) ได้กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตรงตามเนื้อหาวิชา ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติตามความถนัดและความสนใจ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เกิดทักษะทางความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

วรพล ตราเต็ง (2556 : 14) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนสำคัญที่สุด มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดค้น และสร้างองค์ความรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง ด้วยความรับผิดชอบและมีความสุขกับการเรียนรู้นั้น โดยมีครูคอยอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำและเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

ยูลี สาสิงห์ (2554 : 9) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มมีส่วนร่วมในการคิดค้นงานอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริง

โฉมทัศน์นี้ ดวงทวิ (2554 : 4) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การจัดการที่เหมาะสมกับเนื้อหาและตัวผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติจริง เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ครูผู้สอนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความเชื่อมั่นของผู้เรียนที่มีต่อครูผู้สอน ซึ่งจะเปลี่ยนจากครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ให้เป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

5. ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้

ดั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ

لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ (المائدة : 35)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! พึงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และจงแสวงหาสื่อ”
(อัล-มาอิดะฮฺ : 35)

จากความหมายของโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้าข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อที่หมายถึง สิ่งที่ช่วยนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ (Ibu Khathir,1996:54)

ตัวอย่างการใช้สื่อของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ดังนี้

6 ((أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ ، وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى))

ความว่า “ฉันและผู้ปกครองดูแลเด็กกำพร้า จะอยู่ในสวนสวรรค์เหมือนกันทั้งสองนิ้วนี้” หลังจากนั้นท่านก็ชูนิ้วชี้และนิ้วกลางขึ้น

⁶ บันทึกโดย อัล-บุคอรีฮ์ หะดีษหมายเลข 5546

จากหะดีษดังกล่าว การสอนของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ทำการสอนโดยการยกตัวอย่างโดยการใช้สื่อประกอบการสอนเรื่องนั้นด้วย เพราะฉะนั้นสื่อการเรียนรู้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน และถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น การเรียนการสอนที่ใช้รูปแบบต่างๆ มาใช้แต่หากไม่มีสื่อการเรียนการสอนนั้นอาจไม่น่าสนใจเท่าที่ควร ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

Nayif Sulaiman (2003 : 15 อ้างถึงใน ฮาซัน ปือราเฮง, 2554 : 156) กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้อาจหมายถึง วัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มประสบการณ์ ให้แก่ผู้เรียนในเวลาเดียวกัน เช่น แบบเรียน หนังสือ แผนที่ ลูกโลก เป็นต้น

Al-Hasan (1990:16 อ้างถึงใน ฮาซัน ปือราเฮง, 2554 : 157) กล่าวว่าสื่อการเรียนรู้ คือ อุปกรณ์ต่างๆที่ครูผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยอธิบายเนื้อหาต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 : 27) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้อันหลากหลายของผู้เรียน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จุฑามาศ สุภาพจน์ (2558 : 40) ได้กล่าวถึง สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงสภาพแวดล้อม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องมีความหลากหลายและพอเพียงกับความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

อุไรลักษณ์ วิบูลย์ชนมาศ (2555 : 8) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมการใช้สื่อ การผลิตสื่อ การเลือก การจัดหา การเก็บรักษา ตลอดจนแหล่งความรู้ต่าง ๆ และวิธีการใช้แหล่งศึกษาค้นคว้า

โหมทศนี ดวงทวี (2554 : 5) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้หมายถึงการจัดหาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ประกอบการเรียนรู้ให้หลากหลายและมีจำนวนเพียงพอกับผู้เรียน มีความทันสมัยครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่เรียน สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมการฝึกทักษะ การค้นหาความรู้และ

แก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยพัฒนาปรับปรุงสื่อจากภูมิปัญญาที่เป็นเทคโนโลยีท้องถิ่นสากล นำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัย สรุปได้ว่า ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวไม่ว่าจะเป็นวัสดุ ของจริง บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ หรือความคิดเห็นก็ตามถือเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเราเรียนรู้จากสิ่งนั้นๆ หรือนำสิ่งนั้นๆ เข้าสู่การเรียนรู้ของเราหรือไม่สื่อการเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เพียงเฉพาะหนังสือเรียนเท่านั้น ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้จากสื่อทุกประเภท รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อีกด้วย

6. ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของหลักสูตรที่อิสลามวางไว้ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และตัดสินผลการเรียน ผู้เรียนต้องได้รับการการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกๆ ระดับ ดังที่ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ได้ทำการประเมินบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่าน มีรายงานจากทานออบูฮุร็อยเราะฮ์ เล่าว่า ท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ได้ถามว่า

((الْمَفْلِسُ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاتِهِ وَصِيَامِهِ وَزَكَاتِهِ،
وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا،
وَضْرَبَ هَذَا فَيَقْعُدُ فَيَقْتَصُّ هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ
فَنَيْتَ حَسَنَاتِهِ قَبْلَ أَنْ يُقْتَصَّ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْخَطَايَا أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ
فَطُرِحَ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ))⁷

ความว่า “พวกท่านรู้ไหม ว่าใครคือ บุคคลล้มละลาย? พวกเขาตอบว่า “บุคคลล้มละลายในหมู่พวกเรา คือ ผู้ที่ไม่มีเงิน และไม่มีทรัพย์สิน แล้วท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ก็กล่าวว่า “แท้จริง บุคคลล้มละลายจากอุมมะฮ์ของฉันทันคือ ผู้ที่มาในวันกิยามะฮ์ ด้วยการละหมาด การถือศีลอดและการจ่ายซะกาต และเขามา โดยที่เขาเคยด่าว่าคนนั้น เคยกล่าวหาคนนั้น เคยกินทรัพย์สินคนนั้น เคยนองเลือดกับคนนั้น และเคยทุบตีคนนั้น แล้วบรรดาความดีของเขาถูกนำมา

⁷ บันทึกโดย อัล-บุคอรี หะดีษหมายเลข 220

ให้คนนี้ แล้วถ้าบรรดาความดีของเขาหมด ก่อนที่จะถูกชดใช้จากความผิดต่าง ๆ แล้ว ความผิดของพวกเขา (คนที่เขาทำไม่ได้ไว้) ก็ถูกเอามาแล้วโยนให้เขาผู้นั้นรับภาระ หลังจากนั้นเขาก็ถูกโยนลงในนรก”

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ ได้ถามบรรดาเศาะหาบะฮ์ ซึ่งเป็นการประเมินความรู้ของบรรดาเศาะหาบะฮ์ ก่อนที่จะทำการสอน ซึ่งคำตอบที่บรรดาเศาะหาบะฮ์ ตอบนั้นไม่ถูกต้องตามที่ท่านต้องการดังนั้นท่านศาสดามูฮัมมัด ﷺ จึงได้ตอบให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ ได้รับทราบ การวัดและการประเมินผล จึงมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสรุปความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายในการสรุปผล ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมการเรียนรู้ โดยที่ความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

Ibrahim Umairah (1975:105 อ้างถึงใน ฮาซัน บือราเฮง, 2554 : 170) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การปรับปรุง ป้องกันและแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็งของการจัดการการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ การวัดประเมินผลจึงไม่มีการสิ้นสุด เพียงแต่ผู้กระทำการประเมินผลจะสามารถรู้ได้ว่าจุดใดของระบบที่ประสบความสำเร็จ และควรมีการพัฒนาให้ดีขึ้น และส่วนใดที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 : 28) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ

1) การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ และ

2) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

อุไรลักษณ์ วิบูลย์ธนาต (2555 : 8) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การส่งเสริมการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนที่แท้จริง ประเภทของการวัดและประเมินผล การเลือกใช้เทคนิควิธีการวัดและประเมินผลที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

วรพล ตราเต็ง (2556 : 7) ได้กล่าวว่า การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึงการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย แล้วสรุปผลการตัดสินใจ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การทบทวนและสำรวจความสำเร็จของการทำกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฑามาศ สุธาพจน์ (2558 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เปรียบเทียบการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของครู และ 3) เสนอแนวทางการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยภาพรวม ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้อ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากครูที่สอนโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยภาพรวม ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้อ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ แตกต่างกัน โดยครูที่สอนโรงเรียนขนาดกลาง มีการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้อตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่

สลิตา รินสิริ (2558 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียน ในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานของครู และขนาดของโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการ

เรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการ จัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล ด้านการเตรียมการจัดการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและ รายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($p < .05$) โดยครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี - ป.บัณฑิต ที่มี วุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป แต่เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การสอน และจำแนกตามขนาด โรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ชมพูช สุขภาพ (2557 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหาร จัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหาร จัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งและขนาดโรงเรียน 3) เพื่อศึกษา แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้าน บึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการ บริหารจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย เปรียบเทียบ ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของ โรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

วิไลลักษณ์ ดลสว่าง (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการ พัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนแห่ง การเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 2) เพื่อ เปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนแห่งการ

เรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ การดำรงตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ พบว่าโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนทั้งโดยรวม ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ด้านการมีรูปแบบความคิดที่ดี ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ แตกต่างกัน โดยโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุไรลักษณ์ วิบูลย์ธนมมาศ (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยจำแนกตามสถานภาพ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่าสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน การสอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำแนกตามสถานภาพ ตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

โฉมทัศน์ี ดวงทวี (2554 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 1 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 1 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เรียน จำแนกตามแผนกที่ศึกษา 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เรียนจำแนกตามชั้นปี 4) ศึกษาข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 1 ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ลำดับแรก ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ

โชติมา กลิ่นบุบผา (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย การบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาในสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การสอน 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมพบว่าการบริหารการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านการวางแผนการจัดการ และด้านการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก

ปริวัตร เขื่อนแก้ว (2557 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงสถิติในระดับอุดมศึกษาพบว่า การเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตช่วยทำให้เกิดความสะดวกต่อกิจกรรมการเรียนของนักศึกษา (Gayle and Jay. 1998) และการใช้กรณีศึกษาช่วยให้การจัดกิจกรรม ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนที่มีประสบการณ์ ในการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเรียนรู้ในระดับสูงได้ดีกว่าผู้เรียนที่ไม่มีประสบการณ์ (Peach. 1996) ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องคอยช่วยเหลือ แนะนำให้ผู้เรียน เข้าใจความคิดรวบยอดของกรณีศึกษาและแนะนำให้ผู้เรียนพิจารณาสถานะที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาในกรณีศึกษานั้นๆ ด้วย (Stepich et al. 2001)

เวชฤทธิ์ อังกะนัทรขจร (2555 : บทคัดย่อ) การประยุกต์ใช้แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น พบว่า แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) เป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาระดับชาติของประเทศไทย โดยอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งต้องการให้ผู้สอนลดบทบาทในการสอนของตนเองให้น้อยลง และส่งเสริม

ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less, Learn More สามารถจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธีแต่ต้องเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ประเทศสิงคโปร์ นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้คือ การออกแบบย้อนกลับ (Backward Design) ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การกำหนดหลักฐานการเรียนรู้ และการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยที่ในขั้นตอนที่ 3 การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถประยุกต์ใช้แนวการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด (Cognitively Guided Instruction: CGI) ซึ่งเป็นแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ความสำคัญกับการคิดของผู้เรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน และเอื้ออำนวยความสะดวก ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม มีโอกาสนำเสนอความคิด ของตนเอง ร่วมกันอภิปราย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับชีวิตจริงซึ่งสอดคล้องกับการจัดการ เรียนรู้ตามแนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM)

พรพนา บัวอินทร์ (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย สภาพและแนวทางการพัฒนาการจัดการ เรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระแก้ว เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 2) เปรียบเทียบ สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และขนาดโรงเรียน 3) เพื่อศึกษา แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านการ จัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล การนิเทศการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ตามลำดับ

อาทิตยา แยมกลิ่น (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย สภาพการจัดการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติ ผู้เรียนเป็นสำคัญ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองโดนประสาธวิทย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัด บุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติผู้เรียนเป็นสำคัญ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองโดนประสาธวิทย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการดำเนินการ ครูผู้สอนและนักเรียนเห็นว่า ในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ผู้ดำเนินการคือ ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดกิจกรรม ส่วนการจัดการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติครูผู้สอนและนักเรียนร่วมดำเนินการ ตามขั้นตอน และครูผู้สอนควรปฏิบัติในการจัดการจัดการคือ นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองตามที่ กำหนด ด้านสื่อการสอน บุคคลที่ควรเป็นผู้จัดสื่อการสอนคือ ครูผู้สอน ส่วนหลักในการเลือกสื่อการ สอนคือให้ตรงกับเนื้อหา และสื่อการสอนที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ และ

ด้านการวัดและประเมินผล บุคคลที่ควรเป็นผู้ดำเนินการวัดและประเมินผลคือครูผู้สอน โดยการสังเกตและใช้แบบทดสอบ และควรวัดและประเมินผลหลายรูปแบบ

งานวิจัยต่างประเทศ

มุห์ซิน เมเนคเซ (Muhsin Menekse, 2012) ได้ศึกษาวิจัย การโต้ตอบ การสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น ความเฉื่อยชา ประสิทธิภาพสัมพัทธ์ของกิจกรรมที่แตกต่างในการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้คะแนนที่สูงขึ้นจากการทดสอบหลังเรียน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการโต้ตอบและสร้างสรรค์ มากกว่ากิจกรรมที่สร้างความกระตือรือร้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้แบบโต้ตอบมีนัยสำคัญที่ลึกกว่าทั้งกิจกรรมที่สร้างสรรค์หรือกิจกรรมที่สร้างความกระตือรือร้น การเรียนรู้ของนักเรียนในได้รับคะแนนเพิ่มขึ้น จากการการสร้างสรรค์ในการโต้ตอบ มีความสัมพันธ์กับการสร้างของความรู้และการเรียนรู้ นักเรียนได้รับประโยชน์จากการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ความกระตือรือร้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้

จอห์น แอนดริว เคอริน มอร์แกน (John Andrew Kerlin Morgan, 2014) ได้ศึกษาวิจัย ความมุ่งมั่นของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ครูมีการดำเนินการออกแบบเทคโนโลยี ขั้นสูง ครูมีส่วนร่วมในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเพิ่มการเรียนรู้ และครูเห็นว่าเครื่องมือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวไม่ได้เพิ่มการเรียนรู้ของนักเรียน ครูรู้สึกว่าการออกแบบกิจกรรมด้านเทคโนโลยีนำไปสู่ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แบบเจาะลึก เทคโนโลยีการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นนี้เพื่อความสมดุลของทางเลือกในการทำกิจกรรมที่เพิ่มผลการเรียนรู้ของกิจกรรมและการสนับสนุนนักเรียน ในการบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของกิจกรรม กิจกรรมด้านเทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเทคโนโลยี แต่มีการจับคู่ของเครื่องมือที่มีบริบทที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรมเป็นประสบการณ์การเรียนรู้

ซูฮาล คูบัคคู (Zühal ÇUBUKÇU, 2012) ได้ศึกษาวิจัยผลของหลักสูตรที่อยู่ในกระบวนการการศึกษาบุคลิกลักษณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า พฤติกรรมถูกกำหนดเป้าหมายโดยกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีให้กับนักเรียน กิจกรรมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเชื่อมโยงกับระบบการศึกษาด้วยหลักการของการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและประสบการณ์ การใช้เวลาที่โรงเรียนอยู่ในโรงเรียน มีความจำเป็นต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการพัฒนานักเรียนในแง่ของสังคมได้รับสถานะทางสังคม การหลอมรวมของวัฒนธรรม และการถ่ายโอนผ่านวัฒนธรรม และยังพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมทำให้มีการรับรู้ที่สูงขึ้น ครูมีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เน้นอย่างยิ่งว่าครูควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่ถูกต้องในทั้งภายในและภายนอกสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียน

จากการทบทวนงานวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวางแผนการเรียนรู้ ด้านการดำเนินการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียน และการดำเนินงานตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ในองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน 2.ด้านการดำเนินกิจกรรม 3.การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4.ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 5.ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6. ด้านการวัดและประเมินผล

Prince of Songkla University
Pattani Campus